

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Філософський факультет

Кафедра політології

Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи бакалавра
на тему **«Еволюція партійної системи США»**

Виконав: здобувач вищої освіти
4 курсу групи ОП-42 денного відділення
напряму підготовки 05 - "Соціальні та
поведінкові науки"
спеціальності 052 «Політологія»
ОПП «Політичні технології
та аналіз політики»

Денисов Денис Ігорович

Керівник: д. політ. н., професор

Фісун Олександр Анатолійович

Рецензент: к. політ. н., доцент,

Микола Назаров

ХАРКІВ - 2025

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна
Філософський факультет
Кафедра політології
Спеціальність 052 Політологія
Освітньо-професійна програма «Політичні технології та аналіз політик»
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Завідувач кафедри

О.А. ФІСУН

« _____ » _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
На кваліфікаційну роботу бакалавра

Денисова Дениса Ігоровича

1. Тема роботи: «Еволюція партійної системи США»
керівник роботи Фісун Олександр Анатолійович, д. політ. н., проф. завідувач
затверджені наказом по університету від від «22» березня 2024 року №
3801-5/795
2. Строк подання студентом роботи 30.04.2025
3. Перелік питань, які потрібно розробити:
 1. Дослідити історичну еволюцію партійної системи США: від першої партійної епохи до сучасної двопартійності.
 2. Визначити інституційні, правові, електоральні та культурні чинники, що сприяють стабільності двопартійної моделі в США.
 3. Проаналізувати механізми перешкод для інституціоналізації третіх партій у виборчій та парламентській системі США.
 4. Дослідити історичні кейси прориву третіх партій і незалежних кандидатів у політичному процесі США.
 5. Встановити сучасні виклики двопартійній системі США в умовах поляризації, геррімендерингу, змін політичної культури та демографічних зрушень.
 6. Оцінити перспективи виникнення та закріплення третьої партії в Конгресі США в контексті правових, фінансових і медійних бар'єрів.
4. План роботи

№ з/п	Назва етапу роботи	Термін виконання етапу
1	Консультація з керівником щодо обрання теми роботи	30.09.2024
2	Затвердження теми роботи	12.10.2024
3	Аналіз та підбір літературних джерел для написання роботи	30.11.2024
4	Написання змісту до кваліфікаційної роботи	30.12.2024
5	Написання першого розділу та висновків до нього	30.01.2025
6	Написання другого розділу та висновків до нього	28.02.2025
7	Написання вступу до роботи	15.03.2025
8	Написання висновків до роботи	31.03.2025
9	Оформлення списку використаних джерел	15.04.2025
10	Написання анотації	30.04.2025
11	Фінальні коригування та доопрацювання	12.05.2025
12	Переддипломна практика	19.05.2025- 08.06.2025
13	Підготовка доповіді до виступу на захисті кваліфікаційної роботи	20.05.2025
14	Підготовка презентації до виступу на захисті кваліфікаційної роботи	21.05.2025
15	Підготовка до виступу на захисті кваліфікаційної роботи	22.05.2025
16	Передзахист кваліфікаційної роботи	27.05.2025
17	Фінальні коригування та доопрацювання після зауважень на передзахисті	27-29.05.2025
18	Перевірка кваліфікаційної роботи через систему антиплагіат	30.05.2025
19	Захист кваліфікаційної роботи	12.06.2025

5. Дата видачі завдання: 30.09.2024

Здобувач вищої освіти

Керівник роботи

Д. І. Денисов

О.А. Фісун

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н.
КАРАЗІНА
ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ**

Направляється студент *Денисов Д.І.* до захисту бакалаврської роботи за спеціальністю 052 – політологія на тему: «*Еволюція партійної системи США*»

Бакалаврська робота і рецензія додаються.

Декан філософського факультету _____ Карпенко І. В.

Довідка про успішність

Студент *Денисов Д.І.* за період навчання на філософському факультеті з 2021 року по 2025 рік повністю виконав навчальний план за спеціальністю з таким розподілом оцінок за національною шкалою:

відмінно – _____%, добре – _____%, задовільно – _____%.

Фахівець 1 категорії

навчального центру організації

освітнього процесу філософського факультету _____ Ревкова Н. Є.

Висновок керівника бакалаврської роботи

Студент *Денисов Д.І.* виконав бакалаврську роботу на тему «*Еволюція партійної системи США*» яка присвячена дослідженню історичного розвитку партійної системи США, трансформації її основних етапів та впливу політичних, соціальних і ідеологічних змін на формування сучасної двопартійної моделі.

Керівник бакалаврської роботи:

професор кафедри політології

Харківського національного

університету імені В. Н. Каразіна,

доктор політичних наук

_____

Фісун О.А.

_____20____року

Висновок кафедри про бакалаврську роботу

Бакалаврська робота розглянута. Студент *Денисов Д.І.* допускається до захисту роботи в Екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри політології

Фісун О.А.

ЗМІСТ

<u>Зміст</u>	4
<u>Вступ</u>	5
<u>Розділ 1: Історична еволюція партійної системи США та домінування двох партій</u>	10
<u>1.1. Історичні витоки та становлення партійної системи: від першої партійної епохи до сучасної двопартійності</u>	10
<u>1.2. Механізми та чинники закріплення двопартійної моделі: правові, електоральні та культурні бар'єри для третіх партій</u>	18
<u>Розділ 2: Сучасні виклики двопартійності: можливості та перспективи третьої партії в Конгресі США</u>	29
<u>2.1. Аналіз спроб прориву третіх партій: історичні кейси, незалежні кандидати, рух «Libertarian» та «Green Party»</u>	29
<u>2.2. Перешкоди та перспективи інституціоналізації третьої партії в парламенті: вплив виборчої системи, політичної культури та технологій</u>	43
<u>Висновок</u>	52
<u>Література</u>	55

ВСТУП

Дослідження партійної системи Сполучених Штатів Америки та її еволюції, особливо в контексті домінування двох основних партій та постійних, становить значний науковий інтерес, оскільки дозволяє глибше зрозуміти механізми функціонування однієї з найвпливовіших демократій світу, а також виявити ті інституційні, правові, електоральні та культурні чинники, що консервують існуючий стан речей, створюючи численні перепони для альтернативних політичних сил.

Актуальність обраної теми зумовлена не лише історичною ретроспективою формування та трансформації партійного ландшафту США, починаючи від застережень батьків-засновників щодо фракційності до сучасної епохи вираженої партійної поляризації, але й постійною присутністю в американському політикумі дискусій щодо життєздатності двопартійності та потенційних шляхів її модифікації, що знаходить своє відображення у періодичних сплесках активності третіх партій та незалежних кандидатів, які, попри системні обмеження, намагаються артикулювати альтернативні суспільні запити. Сучасний стан проблеми характеризується наявністю значного масиву наукових праць, що аналізують різні аспекти американської партійної системи, проте багатогранність та динамізм цього явища залишають простір для подальших узагальнень та виявлення нових тенденцій, особливо в умовах глобальних політичних трансформацій та внутрішніх американських соціально-економічних викликів, які неминуче впливають на партійну конфігурацію та електоральні настрої.

Ступінь вивченості теми у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених є досить високим, що підтверджується широким колом джерел, наведених у роботі, які охоплюють як класичні дослідження

природи американської двопартійності, так і сучасні аналітичні матеріали, присвячені конкретним кейсам третіх партій, правовим аспектам їх функціонування та культурним детермінантам політичної поведінки американців. Праці таких авторів, як Моріс Дюверже, Стівен Розенстоун, Рой Бер та Едвард Лазарус, Джон Уайт та Метью Кербел, а також численні інші дослідники, що згадуються в тексті, заклали фундаментальні основи для розуміння історичної еволюції партійної системи США, механізмів закріплення двопартійної моделі, правових та електоральних бар'єрів для третіх партій, а також аналізу конкретних спроб прориву таких партій, як Лібертаріанська партія та Партія Зелених. Незважаючи на це, доцільність подальшого доопрацювання теми полягає у систематизації та узагальненні цих знань, їх адаптації до сучасних реалій, зокрема, впливу нових інформаційних технологій та зростаючої поляризації американського суспільства, а також у спробі комплексного аналізу перешкод та перспектив інституціоналізації третьої партії саме в парламентському вимірі, що часто залишається на другому плані порівняно з президентськими кампаніями.

Метою дослідження є комплексний аналіз історичної еволюції партійної системи Сполучених Штатів Америки, виявлення ключових механізмів та чинників, що забезпечують стійкість двопартійної моделі, а також оцінка сучасних викликів цій системі та перспектив інституціоналізації третьої партії в Конгресі США.

Для досягнення поставленої мети в процесі дослідження вирішувалися наступні завдання:

- простежити історичні витoki та етапи становлення партійної системи США, від першої партійної епохи до сучасної двопартійності, виявивши ключові моменти трансформації та перегрупування партійних сил;

- детально розглянути механізми та чинники закріплення двопартійної моделі, включаючи правові, електоральні та культурні бар'єри, що перешкоджають успіху третіх партій;

- проаналізувати конкретні історичні кейси спроб прориву третіх партій та незалежних кандидатів, зосередившись на діяльності Лібертаріанської партії та Партії Зелених, виявивши причини їхніх обмежених успіхів та впливу на американську політику;

- оцінити перешкоди та перспективи інституціоналізації третьої партії в американському парламенті, враховуючи вплив виборчої системи, політичної культури, фінансових обмежень, висвітлення у ЗМІ, стратегій великих партій та внутрішніх проблем самих третіх партій.

Об'єктом дослідження є партійна система Сполучених Штатів Америки як динамічне явище, що еволюціонує під впливом різноманітних чинників.

Предметом дослідження виступають закономірності та особливості функціонування двопартійної системи в США, механізми її самозбереження, а також умови, виклики та потенційні можливості для виникнення та інституціоналізації впливових третіх партій, зокрема в контексті їх представництва в Конгресі.

При проведенні дослідження використовувався комплекс загальнонаукових та спеціальних методів. Історичний метод дозволив простежити генезу та еволюцію американських політичних партій у хронологічній послідовності. Системний підхід був застосований для аналізу партійної системи як цілісного утворення з властивими їй елементами, зв'язками та функціями, а також для вивчення взаємодії партій з іншими інститутами американської політичної системи. Інституційний аналіз допоміг виявити вплив формальних правил, таких як виборче законодавство та процедури, на формування та функціонування партій,

особливо на перешкоди для третіх партій. Порівняльний метод використовувався для зіставлення різних етапів розвитку партійної системи, а також для аналізу стратегій та результатів діяльності різних третіх партій. Аналіз документів, зокрема текстів наукових праць, законодавчих актів та матеріалів ЗМІ, дозволив зібрати та інтерпретувати емпіричну базу дослідження.

Основна частина тексту роботи складається з двох розділів. У першому розділі, що має назву «Історична еволюція партійної системи США та домінування двох партій», досліджуються історичні витоки та становлення партійної системи від перших партійних епох, що характеризувалися протистоянням федералістів та демократів-республіканців, через другу партійну систему демократів та вігів, третю, четверту та п'яту партійні системи, позначені змінами в домінуючих коаліціях та ідеологіях на тлі таких подій, як Громадянська війна, Прогресивна ера та Новий курс, аж до сучасної шостої партійної системи з її характерною поляризацією. Окрему увагу приділено механізмам та чинникам, що закріплюють двопартійну модель, зокрема аналізуються правові бар'єри, такі як закони про доступ до бюлетенів та фінансування кампаній, електоральні особливості, перш за все система «переможець отримує все» та Колегія виборщиків, а також культурні фактори, що сприяють стійкості двопартійності, такі як історична традиція та відносна ідеологічна центричність американського суспільства. У другому розділі, «Сучасні виклики двопартійності: можливості та перспективи третьої партії в Конгресі США», аналізуються конкретні спроби прориву третіх партій, включаючи історичні кейси, діяльність незалежних кандидатів, а також рухів «Libertarian» та «Green Party», розглядаються причини їхніх успіхів та невдач, вплив на електоральні результати та політичний дискурс. Далі детально розглядаються перешкоди та перспективи інституціоналізації третьої партії саме в парламенті США,

оцінюється вплив виборчої системи, політичної культури, зокрема зростаючого незадоволення двопартійною системою та партійною поляризацією, роль фінансових ресурсів та доступу до медіа, а також внутрішніх організаційних аспектів діяльності третіх партій та стратегій кооптації і репресій з боку основних партій.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 50 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 59 сторінок, з яких основного тексту – 51 сторінка.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ США ТА ДОМІНУВАННЯ ДВОХ ПАРТІЙ

1.1. Історичні витоки та становлення партійної системи: від першої партійної епохи до сучасної двопартійності

Формування політичних партій у Сполучених Штатах не було передбачене засновниками, які сподівалися уникнути партійності та фракційності, проте розбіжності в поглядах на роль і силу федерального уряду швидко призвели до їх появи. Джордж Вашингтон у своєму прощальному зверненні застерігав проти духу партії, вбачаючи в ньому джерело розколу та послаблення управління. Джеймс Медісон у "Федералісті № 10" висловлював занепокоєння щодо насильства фракцій. Незважаючи на ці побоювання, перші політичні угруповання виникли ще під час дебатів щодо ратифікації Конституції між федералістами, які виступали за сильний центральний уряд, та антифедералістами, що наполягали на більшій автономії штатів. Ці ранні розбіжності кристалізувалися в першій партійній системі, що протиставляла Федералістську партію, очолювану Александром Гамільтоном, та Демократично-Республіканську партію, лідерами якої були Томас Джефферсон та Джеймс Медісон. Федералісти, спираючись на підтримку бізнесу та консервативних елементів, виступали за сильний національний уряд, розвиток банківської системи, промисловості та дружні стосунки з Великою Британією. Вони контролювали федеральний уряд до 1801 року. Демократи-республіканці, навпаки, обстоювали ідеї обмеженого уряду, аграрний шлях розвитку та симпатизували Французькій революції, а їхня перемога на виборах 1800 року, яку Джефферсон назвав революцією 1800 року, ознаменувала мирну передачу влади від однієї партії до іншої та початок домінування демократів-республіканців, що тривало до 1825 року,

цей період, відомий як Ера добрих почуттів був однопартійним, оскільки Федералістська партія поступово занепала, особливо після її опозиції війні 1812 року.

Зміна партійного контролю над урядом може впливати на еволюцію партійних ідеологій, особливо щодо економічної політики. Партії, що тривалий час контролюють уряд, схильні розвивати ідеологію, яка закликає до сильнішого національного уряду та більшого економічного втручання, тоді як опозиційні партії тяжіють до ідеології меншої ролі уряду та меншого втручання. Це спостерігалось під час Джефферсонівської ери з 1801 по 1824, коли республіканці, прийшовши до влади з ідеями обмеженого уряду, поступово перейняли багато інтервенціоністських позицій федералістів, таких як підтримка національного банку та внутрішніх покращень. Ця зміна ідеології була частково зумовлена необхідністю реагувати на події. Самі республіканці розділилися на старих республіканців, вірних початковим принципам, і національних республіканців, які підтримували активнішу роль уряду (Lewis 2018: 1 -13).

Друга партійна система (1828–1856) виникла з розколу Демократично-Республіканської партії. Демократична партія, сформована прихильниками Ендрю Джексона близько 1828 року, продовжувала лінію Джефферсона, виступаючи за інтереси простої людини, експансію на захід та проти національного банку. Демократи стали першою сучасною масовою партією, яка активно організовувала електорат, використовуючи систему здобичі для винагороди лояльних прихильників державними посадами. Їхніми опонентами стали віги, спадкоємці національних республіканців та федералістських традицій, які підтримували верховенство Конгресу, модернізацію, банківську систему та протекціонізм. Віги, однак, рідко досягали національної влади, вигравши президентські вибори лише двічі, і обидва рази їхні президенти помирали на посаді. Протягом цього періоду жодна з партій не мала тривалого контролю над об'єднаним урядом, і їхні

відносні ідеологічні позиції щодо економічного втручання залишалися стабільними (Lewis 2018: 13 - 17). Партийна лояльність у цей час значною мірою визначалася соціально-економічним статусом, релігією та місцем проживання. Напруженість навколо питання рабства призвела до розпаду другої партійної системи в 1850-х роках. Прийняття закону Канзас-Небраска 1854 року, який дозволяв поширення рабства на нові території, розкололо вігів та демократів за регіональною ознакою і стимулювало створення нової Республіканської партії. Республіканці об'єднали колишніх вігів, членів Партії вільної землі, Free Soil Party, яка виступала проти розширення рабства, та аболіціоністів. Їхня перемога на виборах 1860 року з Авраамом Лінкольном на чолі стала критичною подією, що призвела до Громадянської війни та початку третьої партійної системи з 1860 по 1892. (George, Arthur 2019: 19; White, Kerbel 2022: 94).

Після Громадянської війни Республіканська партія домінувала в національній політиці протягом кількох десятиліть, спираючись на свій імідж партії, що врятувала Союз та звільнила рабів. Цей період характеризувався зростанням ролі федерального уряду, підтримкою промисловості, зокрема через будівництво залізниць та високі тарифи, а також корупцією та системою патронажу. Республіканці позиціонували себе як партія національної єдності та прогресу, тоді як демократи, сильні на Півдні та серед іммігрантів у північних містах, обстоювали аграрні цінності та права штатів. Партийна приналежність значною мірою визначалася демографічними факторами: білі протестанти на Півночі підтримували республіканців, на Півдні – демократів, а афроамериканці, де могли голосувати, та іммігранти-католики підтримували демократів. Незважаючи на домінування республіканців, ідеологічні розбіжності між партіями часто зводилися до питань тарифів та рівня державної підтримки бізнесу і в цей період виникли значні треті партії, такі як Грінбекська (Greenback) та Популістська (People's Party), що виражали інтереси фермерів та робітників, невдоволених

економічною політикою обох великих партій, і вимагали регулювання залізниць, інфляційної грошової політики та прямого обрання сенаторів (George, Arthur 2019: 19 - 22).

Четверта партійна система, існувала з 1896 по 1932 і закріпила домінування республіканців, перерване лише президентством Вудро Вільсона, чия перемога 1912 року стала можливою завдяки розколу республіканців та висуненню Теодором Рузвельтом Прогресивної партії. Прогресивна ера (приблизно 1900-1916 рр.) характеризувалася рухом за реформи, спрямовані проти корупції політичних машин та надмірної влади корпорацій. Прогресисти, що діяли в обох партіях, виступали за прямі праймеріз, пряме обрання сенаторів, виборче право для жінок, регулювання бізнесу та соціальні реформи. Реформи Прогресивної ери, такі як введення австралійського бюлетеня, прямих праймеріз, системи державної служби, муніципальної власності на комунальні послуги, ініціатив, референдумів та відкликання, значно послабили владу партійних босів та машин, перетворивши партії з приватних організацій на квазі-державні структури, що підлягають регулюванню (White, Kerbel 2022: 49-52)

Велика депресія та Новий курс Франкліна Д. Рузвельта започаткували п'яту партійну систему, існувала з 1932 по 1964, яка ознаменувала перехід до домінування Демократичної партії. Рузвельт сформував нову коаліцію, що об'єднала робітничий клас, міських жителів, етнічні меншини, серед яких були й афроамериканців, які масово перейшли від Республіканської партії до Демократичної, католиків, євреїв та білих жителів Півдня. Цей період став свідком значного розширення ролі федерального уряду в економіці та соціальній сфері, що відповідало гамільтонівській традиції націоналізму. Демократи стали партією активного уряду, тоді як республіканці перейняли джефферсонівську риторику обмеженого уряду та прав штатів. Ця партійна перебудова була настільки глибокою, що республіканці були змушені прийняти основні положення Нового курсу, щоб залишатися

конкурентоспроможними. Панування демократів тривало до кінця 1960-х років, перериваючись лише президентством Дуайта Ейзенхауера. Шоста партійна система існує з 1964/1968 р і дотепер, характеризується відсутністю домінування однієї партії на президентському рівні та зростаючою партійною поляризацією. Починаючи з 1960-х років, відбулося поступове перегрупування виборчих коаліцій. Рух за громадянські права та соціальні зміни призвели до того, що консервативні білі жителі Півдня почали переходити до Республіканської партії, тоді як афроамериканці остаточно закріпилися в Демократичній коаліції. Республіканці також здобули підтримку серед частини робітничого класу на Півночі та євангельських християн. Демократи, навпаки, зміцнили свої позиції серед освічених міських жителів, жінок та нових іммігрантських груп, зокрема латиноамериканців та азіатів, коли виборці обирають партію, що краще відповідає їхнім ідеологічним поглядам, призвів до того, що партії стали ідеологічно більш однорідними та віддаленими одна від одної (White, Kerbel 2022: 97 – 100, 177).

Існування двопартійної системи в США пояснюється низкою інституційних факторів, найважливішим з них є виборча система за принципом "переможець отримує все", winner-take-all, у поєднанні з одномандатними виборчими округами на виборах до Конгресу. Ця система, також відома як мажоритарна система відносної більшості, означає, що мандат отримує кандидат, який набрав найбільше голосів, навіть якщо це не абсолютна більшість. Така система створює значні перешкоди для третіх партій, оскільки голоси, віддані за них, вважаються "змарнованими", якщо їхній кандидат не має реальних шансів на перемогу. Виборці, прагнучи вплинути на результат, схильні голосувати за кандидатів однієї з двох основних партій. Це явище описується законом Дюверже, який стверджує, що мажоритарна система сприяє формуванню двопартійності, тоді як пропорційна система представництва заохочує багатопартійність. В цьому

контексті колегія виборників на президентських виборах посилює двопартійну систему, оскільки в більшості штатів діє принцип переможець отримує все, коли кандидат, що переміг у штаті, отримує всі його голоси виборників. Це ускладнює для третіх партій здобуття електоральних голосів, навіть якщо вони мають значну підтримку на національному рівні. Інші фактори включають обмеження доступу до бюлетенів для нових партій, які часто повинні збирати велику кількість підписів, правила фінансування виборчих кампаній, що надають переваги основним партіям, та обмежений доступ третіх партій до президентських дебатів. Історичні та культурні фактори, такі як відносна єдність американського суспільства та тенденція до центризму, також сприяли закріпленню двопартійної системи (White, Kerbel 2022: 158 - 161).

Сучасні партії функціонують на трьох рівнях: партія в електораті: party-in-the-electorate, партійна організація: party organization та партія в уряді: party-in-government. Партія в електораті складається з виборців, які ідентифікують себе з певною партією або послідовно голосують за її кандидатів. Партійна організація є формальною структурою партії, відповідальною за координацію діяльності, мобілізацію виборців, рекрутинг кандидатів та фандрейзинг на місцевому, штатному та національному рівнях. Партія в уряді складається з обраних та призначених посадових осіб, які є членами партії та працюють над втіленням її політичної програми. В останні десятиліття відбувається посилення партійної поляризації, коли ідеологічні позиції Демократичної та Республіканської партій стають все більш віддаленими, а кількість політичних поміркованих зменшується. Цьому сприяли процес сортування виборців, вплив націоналізованих ЗМІ та соціальних мереж, а також, можливо, виборча географія, так званий джеррімендеринг. Поляризація ускладнює міжпартійну співпрацю, призводить до політичного глухого кута та урядових шатдаунів, а також може сприяти зростанню внутрішньопартійних фракцій, одною з яких є Рух

Чаювання у республіканців та прогресивне крило у демократів. Незважаючи на виклики, двопартійна система залишається визначальною рисою американської політики, хоча її майбутня еволюція в умовах зростаючої поляризації та демографічних змін залишається відкритою (White, Kerbel 2022: 175- 181).

Практика партійного герімендерингу, коли межі виборчих округів перекреслюються задля надання переваги певній партії, ще більше ускладнює конкуренцію та укріплює домінування двох основних партій. Тому замість того, щоб виборці обирали своїх представників, партії фактично обирають собі виборців, підриваючи демократичний процес, навіть коли треті партії чи незалежні кандидати долають численні перешкоди та потрапляють до виборчого бюлетеня, вони зіштовхуються з проблемою нерівномірного розподілу ресурсів та уваги ЗМІ. Висвітлення їхніх кампаній часто мінімальне порівняно з кандидатами від Демократичної та Республіканської партій, що обмежує їх здатність донести свої ідеї до широкого загалу виборців. Обмежені фінансові ресурси також ставлять їх у не вигідне становище, оскільки ведення ефективної виборчої кампанії на національному чи навіть штатному рівні вимагає значних капіталовкладень. Останніми роками присутня тенденція збільшення виборців, які ідентифікують себе як незалежні, та тенденція голосувати на основі конкретного кандидата чи набору питань, а не партійної приналежності. Однак ця тенденція поки що не призвела до суттєвого ослаблення двопартійної системи. Низька явка виборців та загальне зниження інтересу до політики також можуть впливати на політичний ландшафт, але двопартійна структура залишається стійкою. (Constitutional Rights Foundation 2019 2 - 3).

Пояснення стабільності двопартійної системи в США не обмежуються лише електоральними правилами. Деякі дослідники вказують на відсутність глибоких ідеологічних розбіжностей в американському суспільстві, яке здебільшого орієнтоване на середній клас, що робить менш ймовірним

виникнення численних партій, заснованих на радикально відмінних програмах. Підручники з американського уряду протягом тривалого часу просували ідею, що подібність між двома основними партіями відображає відсутність гострих економічних, релігійних, національних, ідеологічних чи мовних розбіжностей у Сполучених Штатах. Ця теза піддавалася критиці та коригувалася з часом, особливо з огляду на події, такі як Громадянська війна, Велика депресія, расова дискримінація та війна у В'єтнамі, загальний наратив про відносну однорідність американського електорату як причину двопартійності зберігався (Holmén 2025: 19).

Слід також зауважити, що Колегія виборників, крім посилення переваги переможця, ускладнює становище третіх партій, оскільки для отримання бодай кількох голосів виборників їм необхідно не лише заручитися значною підтримкою на національному рівні, але й перемогти більшістю голосів щонайменше в одному штаті. Цей виклик надзвичайно складний для партій, підтримка яких розподілена по всій країні рівномірно, але не досягає плюралітету в жодному з окремих штатів. Історичні приклади – це кампанії Мілларда Філлмора, Вільяма Говарда Тафта, Теодора Рузвельта та Росса Перо, демонструють, як кандидати від третіх партій, здобувши значний відсоток голосів виборців, отримували мізерну кількість або взагалі не отримували голосів виборників (Berns 1996). Це ще більше підживлює у виборців відчуття, що голосування за третю партію - це марна трата голосу. Незважаючи на ці перепони, двопартійна система не є повністю статичною. В історії США траплялися періоди перегрупування партійних сил, коли змінювалися лояльність виборців та трансформувалися коаліції, що підтримували основні партії (Berns 1996).

1.2. Механізми та чинники закріплення двопартійної моделі: правові, електоральні та культурні бар'єри для третіх партій

Сама структура виборів у США, де кожне місце прив'язане до географічного округу, традиційно сприяє домінуванню двох найбільших політичних сил. Виборці, розуміючи, що невеликі партії навряд чи матимуть шанс на перемогу навіть на одному офіційному рівні, частіше віддають свої голоси кандидатам від двох основних партій, щоб підтримати можливого переможця. Ця тенденція суттєво ускладнює для третіх партій не тільки отримання перемоги, а й залучення фінансової підтримки для подальшої участі у виборах, особливо з огляду на величезні ресурси та можливості мобілізації, які мають у своєму розпорядженні існуючі партії. Виборчі правила, зокрема система відносної більшості, відома як "перший, хто перетнув фінішну межу" (first-past-the-post), де кандидат, який набрав найбільшу кількість голосів, перемагає, незалежно від того, чи отримав він абсолютну більшість, значно обмежує перспективи третіх партій. Політична партія, яка звертається лише до невеликої частини виборців, неминуче програватиме партії, що має більшу підтримку. Невдача третіх партій у отриманні перемоги та імовірність того, що вони забиратимуть голоси у тієї партії, яку виборець підтримував раніше, що призводить до перемоги партії, яка менш бажана для виборця, змушує людей вагатися, чи голосувати повторно за кандидатів від третьої партії. Ця картина повторювалася для багатьох третіх партій в історії США, таких як популісти, прогресисти, диксикрати та інші. Французький соціолог Моріс Дюверже сформулював так званий "закон Дюверже", який говорить, що якщо три партії діють в умовах виборів за принципом відносної більшості в одномандатних округах, виборці швидко розуміють, що їхні голоси витрачаються даремно, якщо вони продовжують віддавати їх третій партії, що веде до природного прагнення

перекинути свій голос на менш небажаного з двох її опонентів, щоб не допустити успіху більш небажаного. Цей "поляризаційний" ефект діє проти нової партії, поки вона є найслабшою, але стає проти менш підтримуваного з традиційних суперників, коли нова партія його обходить (OpenStax: 336). Система "переможець отримує все", яка характеризує американську виборчу систему, надає перевагу лише двом партіям. У випадку Конгресу, якщо кандидат від партії отримує просту більшість голосів, цей кандидат виграє місце, і другого місця не існує. Цей принцип також проявляється у роботі Колегії виборців, де, за винятком штатів Мен і Небраска, кандидат, який перемагає на загальних виборах у штаті, отримує всі голоси Колегії виборців від цього штату. Така система суттєво принижує силу малих партій на національному рівні; наприклад, Росс Перот у 1992 році отримав майже 20% голосів виборців, але не здобув жодного голосу виборників. Психологічний тягар "марно витраченого голосу", спричинений тим, як Колегія виборців знецінює зусилля третіх партій, часто призводить до того, що підтримка кандидатів від третіх партій зменшується ближче до дня виборів, оскільки виборці не хочуть марнувати свій бюлетень на того, хто не переможе (Berns 1996).

Правові обмеження додатково ускладнюють діяльність третіх партій. Виборче законодавство, розроблене представниками двох основних партій, часто дає їм значні переваги (Marron 2002: 304, 326). Ці закони можуть стосуватися доступу до виборчих бюлетенів, де кандидати від Демократичної та Республіканської партій автоматично включаються до бюлетенів у штатах, тоді як кандидати від малих партій змушені переконувати зареєстрованих виборців підписувати петиції, щоб їхні імена були внесені до бюлетеня (Political Participation Reading, n.d.: 2; OpenStax, n.d.: 339). Вимоги до кількості підписів можуть бути надзвичайно високими; наприклад, у Пенсильванії кандидатам від основних партій для участі у виборах до сенату штату потрібно лише 2000 підписів, тоді як для малих партій ця цифра може

сягати 29 000 (Marron 2002: 327). Навіть якщо необхідна кількість підписів здається помірною, сам процес їх збору та перевірки може бути складним та ускладненим бюрократичними процедурами, що вимагає від малих партій значних ресурсів, які можна було б направити на проведення кампанії. Суди, які також складаються з представників основних партій, часто підтримують розмежування між основними та малими партіями у виборчому законодавстві. Культурні фактори також відіграють значну роль у підтримці двопартійності. Історично так склалося, що американська політична система розвивалася навколо двох домінуючих партій, починаючи з федералістів та джефферсонівських республіканців. З часом ці партії еволюціонували, переймаючи загальні ідеологічні позиції та електорат своїх попередників, але так і не сформувалося більше двох основних партій. Замість того, щоб партії виникали на основі регіональних чи етнічних відмінностей, різні регіони та етнічні групи шукали своє місце в одній з двох основних партій. Політолог Гері Кокс припускав, що відносне процвітання Сполучених Штатів та відносна єдність їхніх громадян запобігли формуванню "великих дисидентських груп", які могли б підтримувати треті партії. Відсутність мобілізованих етнічних меншин, які створювали б власні політичні партії для захисту своїх інтересів, також розглядається як фактор, що сприяє двопартійності (Marron 2002: 326).

Аргумент "сили традиції" часто використовується для пояснення стабільності двопартійної системи: більшість американців приймають ідею двопартійної системи просто тому, що вона "завжди була з нами", і з цієї ж причини вони відкидають треті партії. Ця ідея була закріплена в підручниках, які поступово представляли двопартійну систему як невід'ємну рису американської політики. У деяких випадках підручники навіть стверджували, що США завжди мали двопартійну систему, ігноруючи періоди однопартійного домінування або існування кількох впливових партій. Фінансування кампаній та доступ до ЗМІ є ще однією суттєвою

перешкодою для третіх партій. Берні Сандерс, наприклад, пояснював своє рішення балотуватися від Демократичної партії тим, що отримати висвітлення у ЗМІ та зібрати кошти було б майже неможливо поза цією системою. Федеральний закон про виборчі кампанії передбачає державне фінансування напередодні виборів для будь-якої малої партії, яка на попередніх президентських виборах отримала щонайменше 5% голосів, що є доволі високим порогом. Виключення кандидатів від третіх партій з телевізійних дебатів, часто через вимогу досягнення певного рівня підтримки в опитуваннях, наприклад, 15% для президентських дебатів, створює для них своєрідну "пастку-22": щоб отримати народну підтримку, кандидат повинен брати участь у дебатах, але для участі в дебатах кандидат повинен продемонструвати народну підтримку. Це значно обмежує їхню здатність донести свої ідеї до широкого загалу виборців (Marston 2002: 333, 335).

Самі основні партії, Демократична та Республіканська, не є монолітними структурами, а містять різні фракції, що змагаються за владу, демонструючи розбіжність інтересів під єдиною партійною парасолькою. Вони прагнуть охопити якомога ширший електорат, об'єднуючи різноманітні групи інтересів під одним "великим наметом", що є наслідком принципу "переможець отримує все". Така гнучкість дозволяє їм адаптуватися та абсорбувати питання, які спочатку піднімаються третіми партіями, тим самим нейтралізуючи їхню привабливість для виборців. Відтак, треті партії часто порівнюють з бджолами: вжаливши, вони вмирають, оскільки одна з двох основних партій починає проголошувати їхню справу, роблячи існування третьої партії зайвим. Не зважаючи на значні перешкоди, треті партії продовжують відігравати певну роль в американській політиці, служачи форумом для інакомислення та платформою для висунування ідей реформ. Історично багато важливих реформаторських рухів виникали з менших партій, які ніколи не перемагали на національних виборах, починаючи з Партії свободи, що виступала проти рабства, у 1840 році. Основні партії

згодом можуть частково або повністю перейняти ідеї, запропоновані третіми партіями. Проте їх вплив на результати виборів часто обмежується роллю "спойлера", як це сталося, наприклад, з Прогресивною партією у 1912 році, яка відтягнула достатньо голосів від республіканців, щоб забезпечити перемогу демократам, або з кампанією Ральфа Нейдера від Партії зелених у 2000 році, яку багато демократів звинувачують у поразці Ела Гора (Constitutional Rights Foundation 2019: 2).

Щодо висновку до розділу 1, можна сказати, що історична еволюція партійної системи Сполучених Штатів Америки та стійке домінування двох основних політичних сил не є випадковістю, а результатом глибоко вкоріненого процесу, що розпочався ще з небажання батьків-засновників приймати ідею фракційності й партійності, про що свідчать застереження Джорджа Вашингтона у прощальному зверненні щодо духу партії як джерела розколу та послаблення управління, а також занепокоєння Джеймса Медісона у «Федералісті № 10» стосовно насильства фракцій, і зрештою призивів до формування перших політичних угруповань ще під час дебатів щодо ратифікації Конституції між федералістами та антифедералістами, які згодом трансформувалися у першу партійну систему з протистоянням федералістської партії Александра Гамільтона та демократично-республіканської партії Томаса Джефферсона і Джеймса Медісона. Ця динаміка продовжилася через низку послідовних партійних систем, кожна з яких вирізнялася власними коаліціями, ідеологічними розмежуваннями та ключовими подіями, що формували політичний ландшафт: друга партійна система, що виникла з розколу демократично-республіканської партії, характеризувалася суперництвом демократів Ендрю Джексона, які стали першою сучасною масовою партією, та вігів, спадкоємців національних республіканців, причому цей період відзначався відносною стабільністю ідеологічних позицій щодо економічного втручання, оскільки жодна з партій не мала тривалого контролю над

об'єднаним урядом. Подальший розвиток призвів до третьої партійної системи, що виникла на тлі напруженості довкола питання рабства та прийняття Закону Канзас-Небраска, який розколов вігів і демократів і стимулював створення республіканської партії, чия перемога з Авраамом Лінкольном у 1860 році спричинила громадянську війну та початок домінування республіканців, які позиціонували себе як партія національної єдності та прогресу. Четверта партійна система закріпила це домінування, хоча й була перервана президентством Вудро Вільсона, чия перемога стала можливою через розкол республіканців, і цей період був позначений прогресивною епохою реформ, спрямованих проти корупції та влади корпорацій, що значно послабили вплив партійних босів. Велика депресія та Новий курс Франкліна Рузвельта започаткували п'яту партійну систему, що ознаменувала перехід до домінування демократичної партії, яка сформувала нову потужну коаліцію, що включала робітничий клас, міських жителів, етнічні меншини, зокрема афроамериканців, які масово перейшли від республіканців, та білих жителів Півдня, при цьому демократи стали партією активного уряду, тоді як республіканці перейняли риторику обмеженого уряду. Сьома партійна система, що існує з середини 1960-х років і донині, характеризується зростаючою партійною поляризацією та відсутністю явного домінування однієї партії на президентському рівні, причому відбулося значне перегрупування виборчих коаліцій, коли консервативні білі жителі Півдня перейшли до республіканців, а афроамериканці, освічені міські жителі та нові іммігрантські групи зміцнили позиції демократів, що призвело до ідеологічно більш однорідних, але й більш віддалених одна від одної партій.

Закріплення двопартійної моделі в американській політиці не є просто історичною випадковістю, а результатом комплексної взаємодії інституційних, правових і культурних чинників, які системно створюють перешкоди для альтернативних політичних сил, при цьому найважливішим із

інституційних факторів визнається виборча система за принципом «переможець отримує все» у поєднанні з одномандатними виборчими округами на виборах до Конгресу, яка означає, що мандат отримує кандидат, який набрав найбільше голосів, навіть якщо це не абсолютна більшість, тим самим змушуючи виборців, які прагнуть вплинути на результат, голосувати за кандидатів однієї з двох основних партій, оскільки голоси за треті партії вважаються змарнованими. Цей ефект, описаний законом Дюверже, який стверджує, що мажоритарна система сприяє двопартійності, посилюється на президентських виборах через колегію виборників, де у більшості штатів діє принцип «переможець отримує все», що ускладнює для третіх партій здобуття електоральних голосів навіть за наявності значної підтримки на національному рівні, про що свідчить приклад Росса Перо, який у 1992 році отримав майже 20% голосів виборців, але жодного голосу виборників. Додатковими правовими бар'єрами виступають обмеження доступу до бюлетенів для нових партій, які часто повинні збирати велику кількість підписів на відміну від автоматичного включення кандидатів від демократичної та республіканської партій, причому вимоги до кількості підписів можуть бути надзвичайно високими, а процес їх збору та перевірки складним і витратним, а суди, що також складаються з представників основних партій, часто підтримують ці розмежування. Правила фінансування виборчих кампаній також надають переваги основним партіям, як і обмежений доступ третіх партій до президентських дебатів. Історичні та культурні фактори, по типу відносної єдності американського суспільства, тенденція до центризму та історична традиція двопартійності, яка сприймається багатьма як норма, доповнюють цю картину, формуючи середовище, в якому партії функціонують на рівні електорату, організації та уряду, і все це відбувається на тлі зростаючої партійної поляризації, яка ускладнює міжпартійну співпрацю та може сприяти зростанню внутрішньопартійних фракцій, проте сама двопартійна система залишається визначальною рисою американської політики. Практика партійного

герімандерингу ще більше укріплює домінування двох основних партій, оскільки межі виборчих округів перекреслюються для надання переваги певній партії, підриваючи демократичний процес, а нерівномірний розподіл ресурсів і уваги ЗМІ, де висвітлення кампаній третіх партій часто мінімальне, обмежує їхню здатність донести свої ідеї до широкого загалу.

Отже, виходячи з викладеним матеріалом у розділі 1 варто зробити наступні висновки. Становлення та тривале домінування двопартійної системи в Сполучених Штатах Америки є складним феноменом, що виник не з початкових намірів, а, навпаки, всупереч їм, оскільки засновники, в обличчі Джорджа Вашингтона і Джеймса Медісона, висловлювали серйозні побоювання щодо руйнівного впливу фракційності та партійності, вбачаючи в них загрозу для єдності та ефективності новоствореної республіки. Проте, глибокі розбіжності в поглядах на природу федерального устрою, баланс влади між центральним урядом і штатами, а також на шляхи економічного розвитку, які проявилися під час дебатів щодо ратифікації Конституції між федералістами та антифедералістами, виявилися настільки суттєвими, що неминуче призвели до формування перших політичних угруповань. Конфлікт між концепцією сильного централізованого уряду, орієнтованого на промисловість і фінанси, яку відстоювали федералісти на чолі з Александром Гамільтоном, та аграрною, децентралізованою моделлю з обмеженим урядом, яку просували демократи-республіканці на чолі з Томасом Джефферсоном і Джеймсом Медісоном, заклав основи першої партійної системи, що визначила початковий етап американської політики. Мирна передача влади в 1800 році, яку Джефферсон охарактеризував як революцію, продемонструвала життєздатність партійної конкуренції, але подальший занепад федералістів призвів до так званої Ери добрих почуттів, періоду однопартійного домінування, який, проте, виявився тимчасовим і приховував внутрішні суперечності, що згодом призвели до нового розколу. Цікаво, що сам факт перебування при владі змушував партії коригувати свої ідеології, як

це сталося з республіканцями, які, прийшовши з гаслами обмеженого уряду, поступово перейняли деякі інтервенціоністські позиції своїх опонентів, реагуючи на виклики часу та демонструючи прагматизм, що часто переважає над ідеологічною чистотою

Подальша еволюція американського партійного ландшафту відбувалася через низку послідовних систем, кожна з яких мала свої унікальні конфігурації та рушійні сили, відображаючи ключові соціально-економічні та політичні трансформації країни. Друга партійна система, що виникла внаслідок розколу демократів-республіканців, ознаменувалася появою першої сучасної масової партії – Демократичної партії Ендрю Джексона, яка мобілізувала широкі верстви населення та активно використовувала партійний патронаж, протистоячи вігам, які представляли інтереси бізнесу та модернізації, при цьому жодна зі сторін не могла здобути тривалого контролю, що забезпечувало певну ідеологічну стабільність. Однак, нерозв'язане питання рабства стало тим каталізатором, що зруйнував цю систему, адже Закон Канзас-Небраска спровокував глибокий регіональний розкол, який призвів до краху вігів та народження Республіканської партії, що об'єднала противників поширення рабства. Перемога Авраама Лінкольна у 1860 році стала переломним моментом, що спричинив Громадянську війну і започаткував третю партійну систему, яка на десятиліття закріпила домінування республіканців, партії, що врятувала Союз, хоча цей період також був позначений корупцією та появою третіх партій, як-от популісти, що виражали невдоволення фермерів та робітників. Четверта система, що тривала до Великої депресії, продовжила республіканське панування, але була перервана Прогресивною ерою, коли реформаторський рух, що діяв в обох партіях, суттєво змінив політичний ландшафт, послабивши владу партійних машин через запровадження прямих праймеріз та інших демократичних механізмів. Нарешті, Новий курс Франкліна Рузвельта ознаменував початок п'ятої системи, привівши до влади демократів, які

сформували потужну коаліцію, що включала робітничий клас, меншини та білий Південь, і кардинально розширили роль федерального уряду, змусивши республіканців перейняти риторику обмеженого втручання.

Сучасна, шоста партійна система, що існує з середини 1960-х, є періодом безперервного зростання ідеологічної поляризації та значного перегрупування електоральних баз, що є наслідком складних соціальних та культурних зрушень, таких як рух за громадянські права, який остаточно переформатував політичну карту Півдня, перетворивши його з демократичного бастиону на оплот республіканців. Цей процес ідеологічного сортування, коли виборці дедалі чіткіше обирають партію, що відповідає їхнім поглядам, призвів до того, що Демократична та Республіканська партії стали внутрішньо більш однорідними, але значно віддаленішими одна від одної, що ускладнює міжпартійну співпрацю та сприяє політичним кризам. Проте, стійкість самої двопартійної моделі забезпечується не лише історичною інерцією, але й потужним комплексом інституційних та правових механізмів, які свідомо чи несвідомо працюють на її збереження. Центральним елементом цієї системи є мажоритарна виборча система відносної більшості, відома як переможець отримує все, яка в одномандатних округах не залишає шансів кандидатам, що не посіли перше місце, тим самим психологічно підштовхуючи виборців до голосування за одного з двох основних претендентів, аби їхній голос не виявився змарнованим – явище, що описується законом Дюверже. Цей ефект багаторазово посилюється на президентських виборах завдяки Колегії виборщиків, яка в більшості штатів віддає всі голоси переможцю, роблячи практично неможливим для третіх партій здобуття електоральних голосів, навіть якщо вони мають значну підтримку на національному рівні. До цього додаються численні правові бар'єри: обтяжливі вимоги до збору підписів для доступу до бюлетенів, які ставлять малі партії у свідомо не вигідне становище порівняно з основними гравцями, що мають автоматичний доступ. Фінансові обмеження, нерівний

доступ до медіа та президентських дебатів, а також практика герімендерингу ще більше цементують існуючий стан речей, створюючи майже нездоланні перешкоди для будь-якої альтернативної політичної сили.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДВОПАРТІЙНОСТІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТРЕТЬОЇ ПАРТІЇ В КОНГРЕСІ США

2.1. Аналіз спроб прориву третіх партій: історичні кейси, незалежні кандидати, рух «Libertarian» та «Green Party»

Американська політична система, яка історично утвердилася на основі домінування двох основних партій — Демократичної та Республіканської, періодично стикається з викликами з боку третіх партій та незалежних кандидатів, які намагаються прорвати цю усталену дуополію, пропонуючи виборцям альтернативні шляхи політичного розвитку або представляючи інтереси, які залишаються поза увагою основних партій, однак ці спроби часто наштовхуються на численні структурні, фінансові, правові та культурні перешкоди, що суттєво обмежують їхні шанси на здобуття значної електоральної підтримки, не кажучи вже про можливість перемоги на національному рівні, хоча сама їхня присутність може слугувати важливими індикаторами суспільного невдоволення, каталізаторами для обговорення нових ідей та, в окремих випадках, навіть чинниками, що опосередковано впливають на результати виборчих кампаній між основними гравцями. Системні перешкоди, які стоять на заваді успіху третіх партій та незалежних кандидатів, є багатогранними і глибоко вкоріненими в американській політичній традиції та законодавстві, що перетворює будь-яку спробу кинути виклик двопартійному статус-кво на надзвичайно складне, а часом і фінансово виснажливе підприємство, оскільки однією з найсуттєвіших перепон є законодавство про доступ до виборчих бюлетенів, яке в більшості штатів містить значно більш обтяжливі вимоги для представників малих партій та незалежних кандидатів у порівнянні з кандидатами від Демократичної та Республіканської партій, які, як правило, отримують автоматичний доступ до бюлетенів завдяки своїм попереднім електоральним результатам або

статусу визнаної великої партії, що створює нерівні умови для політичної участі.

Ці вимоги можуть включати необхідність збору величезної кількості підписів зареєстрованих виборців на підтримку кандидатури, часто в дуже стислі терміни та з дотриманням складних процедурних норм, що само по собі вимагає значних організаційних зусиль та фінансових витрат на волонтерів, платних збирачів підписів та юридичний супровід, оскільки зібрані підписи нерідко піддаються ретельній перевірці та можуть бути оскаржені представниками основних партій, зацікавлених у мінімізації конкуренції, що, в свою чергу, створює справжній юридичний та логістичний лабіринт, подолання якого вимагає створення спеціалізованих команд та значних ресурсів, недоступних для більшості нових політичних утворень, і, таким чином, ці бар'єри не лише обмежують вибір для виборців, але й порушують фундаментальні права на свободу асоціацій та право голосу.

Окрім юридичних складнощів з доступом до бюлетенів, треті партії та незалежні кандидати стикаються з величезними труднощами у сфері фінансування своїх кампаній, що є ще одним критичним фактором, який обмежує їхню конкурентоспроможність в умовах американської політики, де гроші відіграють надзвичайно важливу роль, оскільки дві основні партії мають розгалужені мережі донорів, включаючи великих індивідуальних спонсорів, корпоративні комітети політичних дій PACs та потужні апарати для збору коштів через масові розсилки та онлайн-платформи, що дозволяє їм акумулювати сотні мільйонів, а іноді й мільярди доларів на президентські та конгресові кампанії, тоді як треті партії, не маючи реальних перспектив здобуття влади, стають значно менш привабливими для великих донорів, які зазвичай інвестують у тих кандидатів, котрі можуть просувати їхні інтереси після обрання, а також для дрібних

жертводавців, які можуть сумніватися в доцільності підтримки кампанії з низькими шансами на успіх(Edvard Voley 2016: 993 – 997).

Федеральні закони про фінансування виборчих кампаній, звісно , передбачають можливість державного фінансування для кандидатів у президенти, але вони встановлюють досить високі кваліфікаційні пороги, засновані на попередніх результатах або поточній підтримці, яких більшість третіх партій не в змозі досягти, залишаючи їх поза системою публічного фінансування, яка могла б дещо вирівняти шанси, оскільки для отримання федерального фінансування на загальних виборах партія повинна була отримати щонайменше 5 відсотків голосів на попередніх президентських виборах, що є надзвичайно високою планкою для будь-якої третьої партії в сучасній історії США, що створює замкнене коло, в якому без грошей важко здобути популярність та голоси, а без популярності та голосів неможливо залучити значні кошти або отримати державне фінансування, що консервує фінансову перевагу двох основних партій і робить конкуренцію з ними на рівних практично неможливою. Медійне висвітлення політичних кампаній у Сполучених Штатах також відіграє ключову роль у формуванні громадської думки та визначенні шансів кандидатів, і в цьому аспекті треті партії та незалежні кандидати знову опиняються у значно менш вигідному становищі порівняно з представниками Демократичної та Республіканської партій, оскільки основні засоби масової інформації, як телевізійні канали, так і провідні друковані та онлайн-видання, схильні зосереджувати свою увагу переважно на кандидатах від двох головних партій, розглядаючи їх як єдиних реальних претендентів на перемогу, тоді як третім партіям та незалежним кандидатам приділяється значно менше ефірного часу та газетних шпальт, і часто їхня діяльність висвітлюється лише в контексті їхнього потенційного впливу на результат боротьби між основними кандидатами, тобто як спойлерів, а не як самостійних політичних акторів із власними програмами та ідеями.

Одним із найважливіших елементів медійного висвітлення є участь у телевізійних дебатах кандидатів у президенти, які організовуються спеціальною Комісією з президентських дебатів, що контролюється представниками Демократичної та Республіканської партій, оскільки критерії для участі в цих дебатах, зокрема вимога мати середній рівень підтримки не менше 15 відсотків у п'яти авторитетних національних опитуваннях громадської думки, є практично нездоланими для кандидатів від третіх партій, що фактично усуває їх від найважливішого майданчика для прямого звернення до мільйонів виборців та представлення своїх позицій нарівні з основними кандидатами, що ще більше маргіналізує треті партії, створюючи враження, що вони не є серйозними гравцями, і позбавляє їх шансу на прорив у громадській свідомості, який міг би змінити динаміку виборчої кампанії.

Сама структура американської виборчої системи, заснована на принципі відносної більшості в один тур та системі Колегії виборщиків для президентських виборів, створює потужні стимули для формування та збереження двопартійної системи, що було теоретично обґрунтовано в так званому законі Дюверже, який стверджує, що виборчі системи з голосуванням за принципом відносної більшості в одномандатних округах природним чином тяжіють до двопартійності, оскільки виборці, прагнучи зробити свій голос ефективним, схильні підтримувати одного з двох кандидатів, які мають найбільші шанси на перемогу, а не розпорошувати голоси серед менших партій, які не мають реальних перспектив, що в контексті президентських виборів у США ще більше посилюється системою Колегії виборщиків, де у більшості штатів усі голоси виборщиків віддаються кандидату, який набрав просту більшість голосів виборців у цьому штаті, що ускладнює третім партіям можливість виграти хоча б один штат і отримати голоси виборщиків, навіть якщо вони мають значну підтримку на загальнонаціональному рівні, розпорошену по різних

регіонах, що означає, що кандидат може набрати мільйони голосів по всій країні, але не отримати жодного голосу в Колегії виборщиків, що робить його кампанію символічною, але нерезультативною з точки зору боротьби за президентське крісло.

Незважаючи на ці колосальні перешкоди, історія Сполучених Штатів знає чимало прикладів, коли треті партії або сильні незалежні кандидати зуміли мобілізувати значні верстви населення та суттєво вплинути на політичний процес, навіть якщо їхні спроби не увінчалися остаточною перемогою у вигляді здобуття президентської посади, оскільки кампанія Теодора Рузвельта в 1912 році, коли він, розчарувавшись у політиці свого наступника Вільяма Говарда Тафта, вирішив балотуватися на третій термін від створеної ним Прогресивної партії, також відомої як партія «Бика-Лося», є одним із найяскравіших свідчень такого потенціалу, оскільки Рузвельт, надзвичайно популярний колишній президент, запропонував амбітну програму соціальних та економічних реформ, включаючи регулювання великого бізнесу, запровадження мінімальної заробітної плати для жінок, заборону дитячої праці та загальне медичне страхування, що знайшло відгук у багатьох прогресивно налаштованих виборців, і на виборах Рузвельт здобув понад 27 відсотків голосів виборців та 88 голосів виборщиків, випередивши чинного президента-республіканця Тафта, який отримав лише 23 відсотки голосів та 8 голосів виборщиків, що, незважаючи на перемогу демократа Вудро Вільсона, який набрав 42 відсотки голосів та 435 голосів виборщиків, стало найкращим результатом для кандидата від третьої партії в американській історії та продемонструвало, що розкол в одній з основних партій та наявність харизматичного лідера з чіткою програмою можуть кардинально змінити політичний ландшафт, оскільки багато ідей, висунутих Прогресивною партією, згодом були частково реалізовані адміністраціями Вільсона та

пізніших президентів, що свідчить про довгостроковий вплив цієї кампанії на американську політику (Edvard Voley 2016: 999 - 1005).

Яскравим прикладом впливу третьої партії в американській політиці стала президентська кампанія Джорджа Воллеса, губернатора Алабами, який у 1968 році балотувався від Американської незалежної партії. Воллес, спираючись на популістську платформу, звертався до білих виборців Півдня, які були незадоволені рухом за громадянські права та політикою десегрегації, а також до частини робітничого класу Півночі, що стурбовані соціальними заворушеннями, зростанням злочинності та війною у В'єтнамі. Його риторика була спрямована проти федерального уряду, ліберальних еліт і антивоєнних протестувальників, що дозволило йому мобілізувати значну частину протестного електорату. На виборах Воллес отримав близько 10 мільйонів голосів, що становило 13,5 відсотка від загальної кількості, і здобув перемогу в п'яти штатах Глибокого Півдня, отримавши 46 голосів виборщиків. Хоча його шанси на перемогу були обмеженими, кампанія Воллеса суттєво вплинула на стратегію Республіканської партії, зокрема на «південну стратегію» Річарда Ніксона, яка була спрямована на залучення білих консервативних виборців Півдня, які раніше підтримували демократів. Тому, кампанія Воллеса не лише виявила глибокі розколи в американському суспільстві, а й сприяла змінам у партійних лояльностях та політичній карті країни.

У новітній історії одним із найзначніших прикладів незалежного кандидата стала кампанія техаського мільярдера Росса Перо в 1992 році. Перо, який здобув статки в галузі комп'ютерних технологій, увійшов у президентську гонку як аутсайдер, критикуючи економічну політику адміністрації Джорджа Буша-старшого, зокрема зростання державного боргу, і обіцяючи управляти країною, як бізнесом, використовуючи раціональний підхід та ефективні методи управління. Його пряма, іноді незграбна манера спілкування, а також використання інфографіки для

пояснення складних економічних питань і готовність витратити значні особисті кошти на кампанію, що становило близько 60 мільйонів доларів, привернули увагу мільйонів американців, які були розчаровані традиційними політиками. На піку популярності навесні 1992 року Перо навіть випереджав у опитуваннях як чинного президента Буша, так і кандидата від Демократичної партії Білла Клінтона. І це не дивлячись на те, що він тимчасово вийшов з гонки в липні, а потім повернувся восени, йому вдалося отримати 18,9 відсотка голосів виборців, що стало найкращим результатом для незалежного кандидата або кандидата від третьої партії з часів Теодора Рузвельта. Перо не здобув жодного голосу виборщиків, його кампанія безсумнівно вплинула на результати виборів, відтягнувши значну кількість голосів, переважно від Джорджа Буша-старшого, що, на думку багатьох спостерігачів, сприяло перемозі Білла Клінтона. Крім того, Перо зміг винести на передній план питання бюджетного дефіциту та національного боргу, змусивши наступні адміністрації приділяти цим проблемам значно більше уваги. У 1996 році Перо знову балотувався в президенти, вже як кандидат від створеної ним Партії Реформ, але отримав значно менше голосів – близько 8 відсотків, що свідчило про те, що його феномен багато в чому був пов'язаний з унікальними обставинами 1992 року і поступово згасав.

Досвід незалежних кандидатів на рівні штатів дає підстави сказати, що поза двопартійною системою можна досягати успіху, хоча такі випадки залишаються радше винятками, ніж правилом, і часто залежать від унікальних місцевих умов та особистих якостей кандидатів. Обрання Лоуелла Вейкера-молодшого, колишнього республіканського сенатора, губернатором Коннектикуту в 1990 році як кандидата від «Партії Коннектикуту» стало можливим завдяки розколу між демократами та республіканцями, а також його особистій репутації поміркованого та принципового політика. Вейкер, зіткнувшись із серйозною бюджетною

кризою, змушений був запровадити непопулярний податок на прибуток, що викликало значне невдоволення, але дозволило стабілізувати фінанси штату. Того ж 1990 року на Алясці Волтер Хікел, колишній республіканський губернатор та міністр внутрішніх справ в адміністрації Ніксона, був обраний губернатором від Партії незалежності Аляски, перемігши кандидатів від двох основних партій. Ангус Кінг, незалежний політик, двічі успішно обирався губернатором штату Мен у 1994 та 1998 роках, позиціонуючи себе як прагматичного центриста, здатного працювати з представниками обох партій для вирішення проблем штату. Його популярність була настільки високою, що згодом, у 2012 році, він був обраний до Сенату США як незалежний кандидат, приєднавшись до фракції демократів. Найгучнішим успіхом незалежного кандидата на губернаторських виборах стала перемога колишнього професійного реслера Джессі Вентури в Міннесоті у 1998 році. Вентура, балотуючись від Партії Реформ, зумів мобілізувати протестний електорат, особливо молодь та виборців, розчарованих традиційною політикою, використовуючи свою неординарну особистість, пряму розмовну манеру та активну роботу в інтернеті та на радіо. Його перемога стала шоком для політичного істеблішменту і продемонструвала, що за певних умов кандидат-аутсайдер може прорватися навіть у штаті з сильною двопартійною традицією. Однак, як зараз прийнято вважати, успіх Вентури був багато в чому унікальним явищем, пов'язаним з його особистою харизмою та специфікою політичної ситуації в Міннесоті, і він не призвів до створення стійкої третьої сили в штаті або на національному рівні. Ці приклади свідчать про те, що на рівні штатів особистість кандидата, його здатність мобілізувати специфічні групи виборців та унікальні місцеві обставини можуть іноді переважити структурні переваги двох основних партій, але такі перемоги залишаються поодинокими і не легко трансформуються в загальнонаціональний рух (Rosenstone, Behr, Lazarus 1984).

Лібертаріанська партія, заснована в 1971 році групою активістів, які були розчаровані політикою як Демократичної, так і Республіканської партій, особливо в контексті війни у В'єтнамі та економічного регулювання, є найстарішою та однією з найбільших третіх партій у США, яка послідовно просуває філософію лібертаріанства, що базується на принципах індивідуальної свободи, вільного ринку, обмеженого уряду та неутручання у зовнішню політику. Протягом понад півстоліття свого існування Лібертаріанська партія висувала кандидатів на президентські, конгресові та місцеві вибори по всій країні, прагнучи запропонувати виборцям альтернативу, яка поєднує фіскальний консерватизм з соціальним лібералізмом. Їхня платформа зазвичай включає вимоги радикального скорочення податків та державних витрат, дерегуляції економіки, припинення військових інтервенцій за кордоном, легалізації наркотиків, захисту права на носіння зброї та поваги до особистих свобод і приватності. Незважаючи на те, що лібертаріанські кандидати в президенти рідко набирають більше одного-двох відсотків голосів на національному рівні, партія має певну стабільну підтримку серед виборців, які поділяють її принципи, і іноді її кандидати можуть відігравати помітну роль у окремих перегонах, особливо там, де розрив між основними кандидатами невеликий. Одним із найуспішніших виступів кандидата від Лібертаріанської партії на президентських виборах стала кампанія Гері Джонсона, колишнього дворазового губернатора Нью-Мексико від Республіканської партії, у 2016 році. Джонсон, разом зі своїм напарником Біллом Велдом, колишнім губернатором Массачусетсу, позиціонував себе як досвідченого та поміркованого лібертаріанця, здатного запропонувати альтернативу двом надзвичайно непопулярним кандидатам від основних партій – Дональду Трампу та Гіллари Клінтон. Унікальна ситуація 2016 року, коли значна частина виборців висловлювала незадоволення обома основними кандидатами, створила сприятливі умови для Джонсона, який в результаті здобув понад 4,4 мільйона голосів, що становило близько 3,3

відсотка від загальної кількості – найвищий показник для лібертаріанського кандидата в історії. Цей результат не дозволив Джонсону виграти жодного голосу виборщиків і не призвів до прориву партії. Але він продемонстрував, що за певних обставин значна кількість американців готова розглядати лібертаріанську альтернативу. Однак партія продовжує стикатися з тими ж проблемами, що й інші треті сили: обмежений доступ до ЗМІ, труднощі з фандрейзингом та неможливість подолати бар'єри виборчої системи (Berg, John: 3).

Тепер щодо Партії Зелених. Партія Зелених Сполучених Штатів, яка офіційно сформувалася як національна політична сила в середині 1990-х років, має свої корені в місцевих екологічних та антивоєнних рухах, що виникли в 1980-х, і виступає як лівий альтернативний голос у політичному спектрі США, спираючись на десять основних цінностей, серед яких можна виділити екологічну мудрість, соціальну справедливість, низову демократію, ненасильство, децентралізацію, економіку, орієнтовану на громаду, фемінізм, повагу до різноманітності, особисту та глобальну відповідальність, а також сталий розвиток. Партія здобула широку популярність після президентської кампанії Ральфа Нейдера в 2000 році, яка стала предметом численних суперечок і дискусій щодо ролі третіх партій у політичному житті США, оскільки Нейдер, відомий активіст і захисник прав споживачів, який протягом багатьох років виступав проти корпоративної безвідповідальності та за підвищення стандартів безпеки, балотувався з програмою, що критикувала надмірний вплив великих корпорацій на політику країни, закликала до реформування фінансування виборчих кампаній, захисту навколишнього середовища, запровадження загального медичного страхування та справедливої торгівлі, що привернуло увагу багатьох прогресивно налаштованих виборців, зокрема молоді, а також тих, хто вважав, що Демократична партія під керівництвом Білла Клінтона та Альберта Гора занадто змістилася до центру, зрадивши свої

ліберальні принципи. На виборах 2000 року Нейдер отримав близько 2,88 мільйона голосів, що становило приблизно 2,74 відсотка від загальної кількості, і хоча цей результат був значно нижчим, ніж у Росса Перо у 1992 році, він виявився критично важливим у кількох ключових штатах, де розрив між кандидатом від Республіканської партії Джорджем Бушем-молодшим та кандидатом від Демократичної партії Альбертом Гором був мінімальним, а саме у Флориді, де Буш випередив Гора лише на 537 голосів, тоді як Нейдер отримав у цьому штаті понад 97 тисяч голосів, що призвело до звинувачень з боку багатьох демократів та політичних аналітиків у тому, що Нейдер відтягнув від Гора достатню кількість голосів, щоб забезпечити перемогу Бушу, і що без його участі у виборах Гор міг би стати президентом, що стало класичним прикладом «ефекту спойлера» і надовго визначило ставлення багатьох лібералів до Партії Зелених як до сили, що, незважаючи на свої прогресивні цілі, може об'єктивно сприяти перемозі правих (Berg.John: 12).

Кампанія 2000 року мала неоднозначні наслідки для Партії Зелених, оскільки, з одного боку, вона принесла безпрецедентну національну популярність та медійну увагу, що сприяло залученню нових членів та активістів, а також розвитку партійних осередків у багатьох штатах, в той час як, з іншого боку, звинувачення у «псуванні» виборів для демократів створили серйозні репутаційні проблеми та призвели до значного тиску на партію та її потенційних виборців, особливо на наступних виборах, коли багато симпатиків Партії Зелених, побоюючись повторення сценарію 2000 року, голосували за демократів, щоб не допустити перемоги республіканців. Ральф Нейдер, який знову балотувався у 2004 році, вже виступав як незалежний кандидат, частково через розбіжності з керівництвом Партії Зелених, і його результат був значно скромнішим, становлячи близько 0,38 відсотка голосів, тоді як сама Партія Зелених висунула на тих виборах Девіда Кобба, який отримав лише близько 0,1 відсотка, що яскраво

продемонструвало, наскільки сильно на результати вплинула ситуація 2000 року та тактика «меншого зла», яку багато виборців обрали в умовах президентства Джорджа Буша-молодшого та війни в Іраку. У наступні роки Партія Зелених продовжувала свою діяльність, висуваючи кандидатів на різних рівнях, від місцевих до президентських, зокрема Джилл Стайн, яка балотувалася у 2012 та 2016 роках, здобувши відповідно 0,36 та 1,07 відсотка голосів, але їй так і не вдалося подолати бар'єри двопартійної системи та досягти рівня впливу, який мав Нейдер у 2000 році, що свідчить про те, що, незважаючи на зусилля, Партія Зелених не змогла реалізувати свій потенціал у контексті американської політики. Партія зосередилася на просуванні своїх ключових ідей, таких як «Зелений Новий Курс», який згодом був частково підхоплений деякими представниками Демократичної партії, що свідчить про те, що ідеологічний вплив третіх партій може проявлятися навіть за відсутності значних електоральних успіхів, проте внутрішні дебати щодо стратегії, чи варто зосереджуватися на місцевих виборах та розбудові партії «знизу вгору», чи продовжувати акцентувати увагу на гучних президентських кампаніях для привернення уваги, залишалися актуальними для Партії Зелених, як і проблема балансування між принциповою позицією та прагматичними міркуваннями електоральної боротьби.

Проблема «спойлерства», що полягає в ситуації, коли кандидат від третьої партії відтягує голоси від одного з основних кандидатів, які мають схожу ідеологічну платформу, тим самим сприяючи перемозі кандидата, який є ще більш віддаленим від позицій третьої партії та її виборців, є однією з центральних дилем, що стоять перед третіми партіями та їхніми прихильниками в американській виборчій системі, і ця проблема особливо гостро постає на президентських виборах через систему Колегії виборщиків та принцип «переможець отримує все» у більшості штатів, оскільки страх перед тим, щоб не стати «спойлером» і не допомогти

перемогти «більшому злу», часто змушує виборців, які симпатизують третім партіям, голосувати стратегічно за одного з двох основних кандидатів, що значно обмежує потенціал зростання третіх сил. Треті партії, у свою чергу, часто відкидають звинувачення у спойлерстві, стверджуючи, що вони мають право представляти свої погляди та боротися за голоси виборців, а відповідальність за програш лежить на основних партіях, які не змогли залучити достатню підтримку або запропонувати привабливу альтернативу, вказуючи на те, що основні партії самі часто «псують» вибори, висуваючи слабких або непопулярних кандидатів або ігноруючи важливі суспільні проблеми, що й створює простір для третіх партій. Деякі активісти пропонують виборчі реформи у вигляді запровадження системи преференційного голосування або миттєвого другого туру, що дозволило б виборцям ранжувати кандидатів за своїми вподобаннями, що могло б зменшити проблему спойлерства та дати третім партіям більше шансів на чесну конкуренцію, не побоюючись негативних наслідків для ідеологічно близьких основних кандидатів, оскільки прихильники такої системи стверджують, що за її умов Теодор Рузвельт міг би перемогти у 1912 році, а результат виборів 2000 року міг би бути іншим, оскільки голоси, віддані за Нейдера як за першу преференцію, могли б у другому турі перерозподілитися на користь Гора, якщо б виборці Нейдера вказали Гора як свою другу преференцію, проте запровадження таких реформ на національному рівні є надзвичайно складним завданням, оскільки воно вимагає згоди двох основних партій, які, як правило, не зацікавлені у зміні системи, що забезпечує їхнє домінування.

Незважаючи на всі труднощі та обмеження, треті партії та незалежні кандидати продовжують відігравати певну, хоча й часто недооцінену, роль в американській політиці, оскільки вони слугують каналом для вираження протестних настроїв та невдоволення політикою основних партій, надаючи можливість виборцям, які не знаходять свого представництва в рамках

двопартійної системи, артикулювати свої позиції та голосувати відповідно до своїх переконань, а не лише обирати «менше з двох зол», а також треті партії часто виступають як носії нових ідей та політичних інновацій, порушуючи питання, які основні партії ігнорують або бояться піднімати через побоювання втратити підтримку центристського електорату, оскільки багато важливих реформ в американській історії, такі як скасування рабства, запровадження виборчого права для жінок, прямі вибори сенаторів, регулювання робочого дня та соціальне забезпечення, спочатку просувалися саме третіми партіями, перш ніж були підхоплені однією або обома основними партіями і стали частиною політичного мейнстріму. Крім того, треті партії можуть впливати на програми та платформи основних партій, змушуючи їх реагувати на виклики з флангів та інкорпорувати деякі з вимог третіх сил, щоб не втратити голоси відповідних сегментів електорату, як це сталося, наприклад, після успіху Росса Перо у 1992 році, коли і демократи, і республіканці почали приділяти значно більше уваги проблемі бюджетного дефіциту. Рідко, але треті партії можуть відігравати вирішальну роль у результатах виборів, як це сталося у 1912 та 2000 роках, тим самим опосередковано впливаючи на напрямок розвитку країни, а також треті партії сприяють політичній освіті та залученню громадян, пропонуючи альтернативні погляди та стимулюючи дебати з важливих суспільних проблем, що є важливим елементом здорової демократії, і хоча їхній шлях до успіху залишається надзвичайно тернистим, сама їхня наявність та періодичні сплески активності свідчать про те, що американська політична система не є повністю закритою для альтернатив, і що боротьба за розширення політичного вибору триває (Edvard Voley 2016: 1005 - 1020).

2.2. Перешкоди та перспективи інституціоналізації третьої партії в парламенті: вплив виборчої системи, політичної культури та технологій

На шляху до інституціоналізації третьої партії в парламенті виникають численні та багаторівневі перешкоди, які охоплюють як формальні правила гри, зокрема особливості виборчої системи, так і неформальні, але не менш впливові чинники, що коріняться в політичній культурі, історичних традиціях та сучасних технологічних реаліях, створюючи складну матрицю викликів, які новим або менш відомим політичним силам необхідно подолати для забезпечення сталого представництва. Фундаментальні принципи, закладені в основу виборчих систем, які функціонують на засадах відносної більшості в межах одномандатних виборчих округів, фактично формують монументальні, часто нездоланні бар'єри на шляху інституціоналізації та парламентського представництва третіх політичних партій, оскільки ці системи, через свою внутрішню логіку, невпинно сприяють концентрації політичної влади в руках двох домінуючих гравців, що досягається не лише через прямий механічний ефект, який непропорційно перетворює голоси виборців у парламентські мандати, відсікаючи тих, хто не досягає першого місця, але й через глибокий психологічний вплив, який спонукає електорат уникати так званого втраченого голосу, підштовхуючи їх до стратегічного вибору між двома найбільш ймовірними переможцями, навіть якщо їхні справжні симпатії лежать в іншій площині, що систематично підриває можливості для третіх сил накопичити критичну масу підтримки, необхідну для прориву, і ця динаміка ще більше посилюється в умовах високої політичної поляризації, де кожен вибір розглядається як голос не лише за, а й радикально проти, що робить голосування за третю партію неприйнятним ризиком для багатьох. Ефект «втраченого голосу» призводить до того, що навіть ті виборці, які ідеологічно чи програмно ближчі до позицій третьої партії, змушені ухвалювати прагматичні рішення, обираючи менше з двох

зол серед основних конкурентів, щоб принаймні спробувати вплинути на результат виборів і не допустити до влади найбільш небажаного кандидата чи партію, і така стратегічна поведінка, помножена на мільйони виборців, створює самовідтворювальний цикл домінування двох партій, який надзвичайно важко розірвати без кардинальних змін у виборчому законодавстві або ж глибоких політичних потрясінь, що могли б переформатувати усталені партійні прихильності. Пропорційні виборчі системи, здавалося б, пропонують більш сприятливі умови, оскільки вони передбачають розподіл мандатів відповідно до отриманої частки голосів, що теоретично має відкривати двері до парламенту для ширшого кола політичних сил, однак на практиці ефективність цих систем у контексті третіх партій часто нівелюється завдяки запровадженню законодавчих порогів, які вимагають від партій набрати певний мінімальний відсоток голосів по всій країні або в окремих регіонах, щоб узагалі претендувати на мандати, не дивлячись на те, що такі пороги вводяться з метою запобігання політичній фрагментації та забезпечення формування стабільних урядів, вони, по суті, виконують функцію фільтра, що відсікає молоді та менш відомі партії, які не мають достатніх ресурсів або часу для розбудови загальнонаціональної підтримки, що особливо критично в країнах, які тільки стають на шлях демократичного розвитку

Більше того, навіть за умови подолання виборчого порогу, методики розподілу мандатів, вони все ще можуть систематично надавати перевагу більшим партіям при розподілі залишкових місць, що додатково зменшує парламентське представництво менших сил у порівнянні з їхньою реальною електоральною підтримкою, і все це в сукупності створює середовище, де треті партії змушені вести нерівну боротьбу не лише за голоси виборців, а й проти самої структури виборчої системи. Стабільність виборчих правил є ключовим елементом інституціоналізації партійної системи, оскільки вона дозволяє партіям та виборцям адаптуватися,

розробляти довгострокові стратегії та формувати стійкі відносини, однак часті зміни у виборчому законодавстві, які нерідко ініціюються партіями при владі для отримання короткострокових переваг, підривають цю стабільність і створюють умови невизначеності, в яких новим партіям особливо важко орієнтуватися та конкурувати на рівних, оскільки вони не мають тих ресурсів та впливу, які мають усталені гравці для лобіювання вигідних їм правил або швидкої адаптації до нових (Gallagher and Mitchell 2005: 571 – 575, 593).

Окрім формальних виборчих правил, на перспективи третіх партій значний вплив має політична культура, яка являє собою сукупність усталених цінностей, переконань та моделей поведінки, що визначають ставлення громадян до політики та їхню участь у ній. У суспільствах з традиційно сильною двопартійною орієнтацією, де політична ідентичність часто передається з покоління в покоління, а партійна лояльність є стійкою, третім партіям вкрай складно пробитися через цей культурний бар'єр і залучити на свій бік значну кількість виборців, навіть якщо їхні пропозиції виглядають раціональними чи привабливими. Зростання політичної поляризації, яке спостерігається в багатьох демократіях, створює додаткові труднощі, оскільки воно підсилює динаміку «ми проти них», де немає місця для третьої позиції, а будь-яка спроба зайняти помірковану або незалежну нішу розглядається обома таборами як зрада або слабкість, що змушує навіть потенційних прихильників третіх партій залишатися в межах однієї з двох основних сил, щоб уникнути соціального тиску та політичної ізоляції. Ця поляризація часто підживлюється так званім негативним партізанством, коли люди більше мотивовані ненавистю до протилежної партії, ніж підтримкою своєї, що робить голосування за третю партію абсолютно нераціональним з точки зору цієї логіки, оскільки це сприймається як допомога «ворогу», і ця динаміка, зміцнена сучасними медіа та соціальними мережами, які часто створюють інформаційні бульбашки та

посилюють упередження, формує майже непроникний бар'єр для будь-якої сили, що намагається запропонувати альтернативний погляд. Рівень довіри до політичних інститутів, включаючи партії, також є критично важливим, оскільки низька довіра та поширене розчарування в існуючих партіях можуть, з одного боку, створити сприятливий ґрунт для появи третіх сил, які позиціонують себе як анти-естеблїшментські та більш чесні, але, з іншого боку, загальний цинізм щодо політики може призвести до апатії та зниження явки виборців, що ускладнює мобілізацію підтримки для будь-якої партії, особливо нової. Інституціоналізація як процес, завдяки якому організації та практики набувають цінностей та стабільності, є двосічним мечем для третіх партій, адже хоча сильно інституціоналізована партійна система може здаватися стабільною та передбачуваною, вона часто означає, що існуючі партії міцно вкорінені, мають глибокі зв'язки з суспільством, контролюють значні ресурси, включаючи державне фінансування та доступ до медіа, і володіють розгалуженими патронажними мережами, що надає їм величезні переваги перед новачками, які змушені конкурувати на нерівних умовах.

Ці усталені партії часто використовують свій вплив для формування виборчих правил та інших інституційних механізмів таким чином, щоб максимально ускладнити входження нових гравців на політичну арену, створюючи систему, що сприяє самовідтворенню їхнього домінування. Водночас слабка інституціоналізація, яка характерна для багатьох молодих демократій, хоч і може створювати ілюзію відкритості через низькі бар'єри входження та високу електоральну волатильність, насправді означає хаотичне та непередбачуване політичне середовище, де партії часто є ефемерними, слугують лише інструментами для конкретних лідерів або груп інтересів, а партійні системи страждають від постійних переформатувань, що робить надзвичайно важким завданням для будь-якої партії, включаючи й треті, побудувати стабільну організацію та завоювати

довготривалу довіру виборців. У таких умовах високої волатильності партії можуть швидко здобувати популярність, але так само швидко і втрачати її, що не сприяє формуванню сталих партійних ідентичностей та програмних засад, які є необхідними для справжньої інституціоналізації, і навіть якщо третя партія досягає успіху на одних виборах, немає жодних гарантій, що вона зможе його повторити на наступних, оскільки сама система залишається нестабільною. Процес інституціоналізації партії як такої включає розвиток внутрішньої організаційної структури, формування чітких процедур ухвалення рішень, забезпечення ресурсної бази та встановлення стійких зв'язків з різними сегментами суспільства, і всі ці завдання є надзвичайно складними для третіх партій, які часто починають з нуля, маючи обмежені фінансові та людські ресурси, і змушені конкурувати з давно існуючими та добре фінансованими структурами (Diamond, Foley 2025: 119- 121).

Перспективи для інституціоналізації третьої партії в парламенті залежатимуть від складної взаємодії всіх цих чинників та здатності самої партії адаптуватися до існуючих умов і пропонувати реальну альтернативу, яка знайде відгук у серцях та розумах виборців. Зростання рівня освіти, доступ до інформації та посилення розчарування в традиційних партіях через їхню неієздатність, корумпованість або відірваність від проблем звичайних людей, як це спостерігається в багатьох країнах, можуть створити сприятливі умови для третіх сил. Якщо третя партія зможе чітко сформулювати свою унікальну позицію, запропонувати конкретні та реалістичні рішення нагальних проблем, залучити до своїх лав харизматичних та компетентних лідерів, а також побудувати ефективну організаційну структуру, що поєднує традиційні методи роботи з новітніми технологіями, вона матиме шанс подолати існуючі бар'єри. Реформування виборчої системи, наприклад, запровадження елементів пропорційності, зниження виборчих порогів або впровадження ранжованого голосування,

яке дозволяє виборцям вказувати свої переваги не лише для одного, а для кількох кандидатів, могло б значно покращити шанси третіх партій, оскільки це зменшило б ефект «втраченого голосу» і дозволило б більш точно відобразити реальні настрої виборців у складі парламенту. Проте реалізація таких реформ завжди є складним політичним процесом, оскільки партії, що вже мають владу, рідко бувають зацікавлені у змінах, які можуть створити для них додаткову конкуренцію, і тому перспективи для третіх партій залишаються невизначеними і значною мірою залежатимуть від тиску громадянського суспільства, політичної волі лідерів та загальної динаміки політичних процесів у кожній конкретній країні. Необхідно розуміти, що інституціоналізація – це не одномоментний акт, а тривалий і складний процес, що вимагає часу, наполегливості та здатності адаптуватися до постійно змінюваних умов, і тільки ті треті партії, які зможуть продемонструвати свою життєздатність, ідейну стійкість та організаційну спроможність протягом тривалого часу, зможуть сподіватися на закріплення своїх позицій у парламенті та стати по-справжньому впливовими гравцями на політичній сцені (Diamond, Folley 2025: 165).

Як висновок до 2 розділу, можна зазначити, що американська політична сцена, незважаючи на глибоке вкорінення двопартійної системи, періодично стає ареною для спроб третіх партій та незалежних кандидатів кинути виклик усталеному порядку, пропонуючи альтернативні ідеологічні платформи або представляючи інтереси тих соціальних груп, які відчують себе недостатньо представленими основними політичними силами. Однак ці спроби постійно стикаються з потужною системою перешкод, яка ускладнює шлях до реального політичного впливу, особливо на національному рівні, роблячи його надзвичайно складним, якщо не неможливим. Одним із найзначніших бар'єрів є законодавство, що регулює доступ до виборчих бюлетенів, яке в більшості штатів створює значно сприятливіші умови для Демократичної та Республіканської партій,

надаючи їм автоматичний доступ, тоді як нові або малі партії змушені долати виснажливу процедуру збору тисяч, а іноді й десятків тисяч, підписів зареєстрованих виборців, що вимагає величезних організаційних зусиль, значних фінансових витрат та готовності до юридичних баталій, оскільки зібрані підписи часто стають об'єктом оскаржень з боку основних партій, які зацікавлені в мінімізації конкуренції.

Навіть якщо вдається подолати цей перший бар'єр, постає проблема фінансування, яка є критично важливою в американській політиці, де витрати на виборчі кампанії досягають астрономічних сум: дві основні партії мають у своєму розпорядженні розгалужені мережі донорів, потужні механізми фандрейзингу та доступ до значних ресурсів, тоді як треті партії, не маючи реальних шансів на перемогу, є значно менш привабливими як для великих спонсорів, так і для дрібних жертводавців, які не бажають інвестувати у завідомо програшні кампанії. Хоча федеральні закони про фінансування передбачають можливість державного фінансування, вони встановлюють настільки високі пороги, засновані на попередніх результатах, що більшість третіх партій залишаються поза цією системою, потрапляючи у замкнене коло: без грошей немає популярності, а без популярності немає грошей. Не менш важливою є проблема медійного висвітлення, оскільки основні ЗМІ схильні зосереджувати свою увагу виключно на кандидатах від двох головних партій, розглядаючи треті сили переважно як екзотику або потенційних "спойлерів", а не як серйозних політичних гравців, особливо болючим є фактичне виключення третіх партій з національних телевізійних дебатів через високі рейтингові вимоги, встановлені комісією, що контролюється демократами та республіканцями, що позбавляє їх найважливішого майданчика для донесення своїх ідей до мільйонів виборців. І, звісно, сама виборча система переможець отримує все та Колегія виборщиків створюють потужний психологічний та

механічний тиск, що змушує виборців робити стратегічний вибір на користь одного з двох лідерів, закріплюючи двопартійну дуополію.

Незважаючи на ці колосальні перешкоди, історія знає приклади, коли треті сили суттєво впливали на політичний процес, демонструючи потенціал альтернативних рухів. Кампанія Теодора Рузвельта у 1912 році, коли він, випередивши чинного президента-республіканця, здобув понад 27% голосів, стала найуспішнішим виступом третьої партії і показала, що розкол в одній з основних партій у поєднанні з харизматичним лідером може кардинально змінити політичний ландшафт, а багато з його прогресивних ідей згодом були реалізовані. Кампанія Джорджа Воллеса у 1968 році, хоч і базувалася на популістській та сегрегаційній риторичі, мобілізувала значний протестний електорат і вплинула на "південну стратегію" республіканців, сприяючи переформатуванню партійних лояльностей. У новітній час кампанія Росса Перо у 1992 році, що зібрала майже 19% голосів, продемонструвала силу незалежного кандидата, який критикує істеблішмент і пропонує прості рішення, та винесла на порядок денний проблему державного боргу, хоча й не змогла перетворитися на стійку політичну силу. Успіхи незалежних кандидатів на губернаторських виборах, як Джессі Вентура, показують, що на рівні штатів особистість та місцеві умови іноді можуть переважити системні бар'єри, але ці випадки залишаються поодинокими.

Лібертаріанська партія та Партія Зелених, попри десятиліття існування, так і не змогли подолати межу в кілька відсотків на національному рівні, хоча кампанія Ральфа Нейдера у 2000 році яскраво продемонструвала проблему спойлерства, коли голоси, віддані за третю партію, можуть вирішити долю виборів на користь одного з основних кандидатів, викликавши тривалі дебати про відповідальність та доцільність участі третіх сил. Ця дилема спойлерства залишається центральною для третіх партій, змушуючи їхніх прихильників робити важкий вибір між

голосуванням за переконаннями та стратегічним голосуванням, а пропозиції щодо виборчих реформ, як-от преференційне голосування, нашкоджуються на опір основних партій, які не зацікавлені у зміні вигідної для них системи. Таким чином, треті партії продовжують виконувати важливі функції – виражати протест, просувати нові ідеї, впливати на програми основних партій та стимулювати політичні дебати, – але їхні перспективи на здобуття реального парламентського представництва та інституціоналізації залишаються вкрай обмеженими через комплексну взаємодію виборчої системи, політичної культури, фінансових бар'єрів та медійного домінування двох основних партій.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження історичної еволюції партійної системи Сполучених Штатів Америки та сучасних викликів її традиційній двопартійній моделі дозволяє сформулювати низку ключових положень, що розкривають ступінь досягнення поставленої мети та виконаних завдань, а також підкреслюють наукову та практичну значущість отриманих результатів. Аналіз історичних витоків американської партійності продемонстрував, що попри початкові побоювання батьків-засновників щодо фракційності, розбіжності в поглядах на фундаментальні питання державного устрою та економічного розвитку неминуче призвели до формування перших партійних угруповань, таких як федералісти та демократи-республіканці, заклавши основи для подальших трансформацій партійної системи, яка пройшла через декілька епох, кожна з яких характеризувалася специфічними коаліціями, домінуючими ідеологіями та ключовими суспільними розколами, як-от питання рабства, що призвело до розпаду другої партійної системи та виникнення Республіканської партії, або Велика депресія, що започаткувала тривале домінування Демократичної партії в рамках п'ятої партійної системи. Сучасна шоста партійна система, що сформувалася з середини 1960-х років, відзначається зростаючою партійною поляризацією та перегрупуванням виборчих коаліцій, де консервативні білі жителі Півдня здебільшого перейшли до Республіканської партії, а афроамериканці та інші меншини, разом з освіченими міськими жителями, зміцнили позиції демократів, що призвело до ідеологічно більш однорідних, але водночас більш віддалених одна від одної партій.

Детальне вивчення механізмів та чинників закріплення двопартійної моделі виявило комплекс взаємопов'язаних елементів, серед яких домінуючу роль відіграє виборча система за принципом переможець отримує все в одномандатних округах, що знаходить своє відображення у

законі Дюверже та створює потужні стимули для виборців голосувати за кандидатів однієї з двох основних партій, побоюючись «змарнувати голос» або сприяти перемозі менш бажаного кандидата. Цей ефект посилюється функціонуванням Колегії виборщиків на президентських виборах, де принцип «переможець отримує все» на рівні штатів фактично нівелює шанси третіх партій здобути електоральні голоси, навіть за наявності суттєвої підтримки на національному рівні, як це продемонстрували кампанії Росса Перо. Поряд з електоральними, значний вплив мають правові бар'єри, зокрема складні та часто дискримінаційні закони про доступ до виборчих бюлетенів, які вимагають від третіх партій збору величезної кількості підписів у стислі терміни та дотримання обтяжливих процедур, на відміну від автоматичного потрапляння до бюлетенів представників основних партій. Фінансові обмеження, що включають високу вартість кампаній, нерівний доступ до джерел фінансування та правила державного фінансування, які надають переваги існуючим партіям, додатково ускладнюють конкуренцію для третіх партій. Не менш важливими є культурні фактори, такі як історична інерція двопартійності, відносна ідеологічна поміркованість значної частини американського електорату та засвоєння ідеї про двопартійну систему як невід'ємну рису американської політики, що часто підкріплюється наративами, які просуваються освітньою системою та ЗМІ. Висвітлення діяльності третіх партій у засобах масової інформації часто є мінімальним та маргіналізованим, а високі пороги для участі у президентських дебатах, контрольованих основними партіями, створюють пастку-22, обмежуючи можливість донести свої ідеї до широкого загалу.

Аналіз історичних кейсів спроб прориву третіх партій та незалежних кандидатів, таких як Партія Свободи, Партія вільної землі, Прогресивна партія Теодора Рузвельта, популісти, кампанії Росса Перо, Ральфа Нейдера від Партії Зелених та кандидатів від Лібертаріанської партії, свідчить про

те, що попри неможливість здобуття тривалої інституціоналізації на національному рівні, ці сили періодично відігравали значну роль в американській політиці, часто виступаючи в ролі «спойлерів», що впливали на результати виборів між основними кандидатами, як це було у випадках 1844, 1848, 1912, 2000 років. Окрім електорального впливу, треті партії часто слугували каталізаторами змін, висуваючи ідеї та проблеми, які згодом підхоплювалися однією з основних партій, тим самим сприяючи еволюції політичного дискурсу та розширенню порядку денного, що підтверджує їхню роль як «бджіл, що, вжаливши, помирають». Незалежні кандидати та представники третіх партій також демонстрували успіхи на рівні штатів, зокрема в обранні губернаторів, що вказує на існування певного потенціалу для прориву поза двопартійною системою на локальному та регіональному рівнях, де специфіка місцевої політики та особистість кандидата можуть відігравати більш значущу роль. Проте, навіть такі успішні рухи, як Партія Реформ, заснована Перо, часто страждали від внутрішніх конфліктів, боротьби за лідерство та нездатності сформувати стійку організаційну структуру, що призводило до їхнього швидкого занепаду. Лібертаріанська партія та Партія Зелених, попри стабільне висунення кандидатів, стикаються з проблемами доктринерства, що відштовхує ширший електорат, та внутрішніми стратегічними дилемами між збереженням ідеологічної чистоти та прагненням до електоральної конкурентоспроможності, що обмежує їхню привабливість та інституційний розвиток

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Bogue. History 901 (The History of the American Political Party System) [Електронний ресурс] / University of Wisconsin, Department of History. Sem. II 1986-87.
- 2 Abu El-Haj T. Networking the Party: First Amendment Rights and the Pursuit of Responsive Party Government. University of Pennsylvania Law Review. 2019. Vol. 167, No. 6. P. 1493–1542.
- 3 America's Election System and the Fall of Duverger's Law / Caleb Tyler ; Faculty Mentor: John A. Tures // Citations Journal of Undergraduate Research. 2021. Vol. 18. P.
- 4 Anthony G., Carl A. Two-Party system: A case study of United States of America. IDOSR JOURNAL OF COMMUNICATION AND ENGLISH. 2019. Vol. 4, no. 1. P. 18–26.
- 5 Bendert H., Hayes J., Ruane K. Third Parties and the Electoral College: How Ranked Choice Voting Can Stop the Third-Party Disruptor Effect. Fordham Law Voting Rights and Democracy Forum. 2023. Vol. 1, No. 3. P. 332–358.
- 6 Benoit K. Duverger's Law and the study of electoral systems. French Politics. 2006. Vol. 4. P. 69–83.
- 7 Berg J. C. Is the Third-Party Boom Kaput? : paper presented at "The State of the Parties: 2004 & Beyond", University of Akron, 5–7 Oct. 2005.
- 8 Bibby J. F., Maisel L. S. Two Parties-or More? The American Party System. Boulder, CO : Westview Press, 1998.
- 9 Bielasiak J. The Institutionalization of Electoral and Party Systems in Postcommunist States. Comparative Politics. 2002. Vol. 34, No. 2. P. 189–210.

- 10 Casal Bértoa F., Enyedi Z., Mölder M. Party and Party System Institutionalization: Which Comes First?. *Perspectives on Politics*. 2024. Vol. 22, No. 1. P. 223–240.
- 11 Dalton R. J., Weldon S. Partisanship and Party System Institutionalization. *Party Politics*. 2007. Vol. 13, no. 2. P. 179–196
- 12 Diamond L., Foley E. B., Pildes R. H. (Eds.). *Electoral Reform in the United States: Proposals for Combating Polarization & Extremism*. Boulder, CO : Lynne Rienner Publishers, 2025
- 13 DiSalvo D. Four Questions About American Party Factions. *Engines of Change: Party Factions in American Politics, 1868-2010*. Oxford : Oxford University Press, 2012. Ch. 1.
- 14 Drutman L. Elections, Parties, and Democracy. *New York University Law Review*. 2021. Vol. 96, No. 4. P. 985–1020.
- 15 Drutman L. Elections, Political Parties, and Multiracial, Multiethnic Democracy: How the United States Gets It Wrong. *New York University Law Review*. 2021. Vol. 96. P. 985–1020.
- 16 Duverger M. *Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State* / Trans. B. North, R. North. New York : Wiley, 1954
- 17 Evseev D. A Second Look at Third Parties: Correcting the Supreme Court's Understanding of Elections. *Fordham Law Review*. 2009. Vol. 78, No. 3. P. 1277–1328.
- 18 Fey M. *Duverger's Law Without Strategic Voting*. Rochester : University of Rochester, Department of Political Science, 2007. April. 29 p.
- 19 Foley E. B. Third-Party and Independent Presidential Candidates: The Need for a Runoff Mechanism. *Fordham Law Review*. 2016. Vol. 85. P. 993–1011.

- 20 Gallagher M., Mitchell P. (Eds.). *The Politics of Electoral Systems*. Oxford : Oxford University Press, 2005.
- 21 George A., Arthur C. Two-Party system: A case study of United States of America. *IDOSR Journal of Communication and English*. 2019. Vol. 4, No. 1. P. 18–26.
- 22 Ginsburg T., Huq A. Z., Khaitan T. (eds.). *The Entrenchment of Democracy: The Comparative Constitutional Design of Elections, Parties and Voting*. Cambridge : Cambridge University Press, 2022.
- 23 Hirano S., Snyder J. M., Jr. The decline of third party voting in the United States. March 2005.
- 24 Huber J. D., Powell G. B., Jr. Congruence between Citizens and Policymakers in Two Visions of Liberal Democracy. *World Politics*. 1994. Vol. 46 (April). P. 291–326.
- 25 Hughes C. It's not easy being green, white, red, and blue: constituency representations versus electoral competition in the Wisconsin Green Party. *International Journal of Politics, Culture, and Society*. 2022. Vol. 35. P. 27–45.
- 26 Is the Third-Party Boom Kaput? / John C. Berg. Paper presented at "The State of the Parties: 2004 & Beyond", University of Akron,
- 27 Juffer. Living in a Party World: Respecting the Role of Third Party and Independent Candidates in the Equal Protection Analysis of Ballot Access Cases. *Drake Law Review*. 2007. Vol. 56. P. 217–251.
- 28 Kim W. Measuring party system institutionalization in democracies. *Party Politics*. 2025. Vol. 31, No. 1. P. 3–14.

- 29 Klepetar D. T. Do third party candidates influence incumbent agendas? : paper prepared for the Annual Meeting of the Canadian Political Science Association, 2013.
- 30 Krutz G., Waskiewicz S., et al. Chapter 9: Political Parties. American Government 2e. Houston, TX : OpenStax, 2019. P. 308–341.
- 31 Krutz G., et al. Section 9.2 The Two-Party System. American Government 3e. Houston, TX : OpenStax, 2021. P. 335–342.
- 32 Lause M. A. The Two-Party System in the United States: Its Origins and Evolution in the Service of Power, Privilege and Capital. Solidarity ; Against the Current, 2015.
- 33 Lewis V. Party Control of Government and American Party Ideology Development. Studies in American Political Development. 2018. Vol. 32, No. 2. P. 163–191.
- 34 Mergel I. Social media institutionalization in the U.S. federal government. Government Information Quarterly. 2016. Vol. 33, No. 1. P. 142–148.
- 35 Mitchell M. A. Muted Group Theory and U.S. politics: Examining third parties and their supporters : M.A. thesis / West Virginia University. Morgantown, WV, 2008. 54 p.
- 36 Raidt J. Whither America? A Strategy for Repairing America's Political Culture. Atlantic Council Strategy Paper No. 13. Washington, DC : Atlantic Council, 2017.
- 37 Reynolds A. Electoral systems and the protection and participation of minorities. London : Minority Rights Group International, 2006. 35 p.

- 38 Reynolds A., Reilly B., Ellis A. Electoral System Design: The New International IDEA Handbook. Stockholm : International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2005. 223 p.
- 39 Riker W. H. The Two-Party System and Duverger's Law: An Essay on the History of Political Science. American Political Science Review. 1982. Vol. 76, No. 4. P. 753–766.
- 40 Riker W. H. The Two-Party System and Duverger's Law: An Essay on the History of Political Science. The American Political Science Review. 1982. Vol. 76, No. 4. P. 753–766.
- 41 Rosenstone S. J., Behr R. L., Lazarus E. H. Third parties in America: Citizen response to major party failure. 2nd ed., rev. and expanded. Princeton, NJ : Princeton University Press, 1996.
- 42 Roussias A. The evolution of new party systems: voter learning and electoral systems. Political Studies Review. 2022. Vol. 20, no. 3. P. 410–432.
- 43 Scarrow S. Implementing Intra-Party Democracy. Washington, DC : National Democratic Institute for International Affairs, 2005.
- 44 Schedler A. Under- and overinstitutionalization: some ideal typical propositions concerning new and old party systems : Working Paper 213 / The Helen Kellogg Institute for International Studies. Notre Dame, IN, 1995. 28 p.
- 45 Shepard C. Spoilers and Signatures: Ballot Access and Third Party Performance: Political Science Senior Thesis / Bemidji State University. 2017.
- 46 Sifry M. L. Spoiling for a fight: Third-party politics in America. New York : Routledge, 2003.

- 47 THIRD-PARTY AND INDEPENDENT PRESIDENTIAL CANDIDATES: THE NEED FOR A RUNOFF MECHANISM / Edward B. Foley // *Fordham Law Review*. Vol. 85. P. 993–1003.
- 48 Tyler C. America's Election System and the Fall of Duverger's Law. *Citations Journal of Undergraduate Research*. 2021. Vol. 18. P. 75–78.
- 49 White J. K., Kerbel M. R. *American Political Parties: Why They Formed, How They Function, and Where They're Headed*. Lawrence, KS : University Press of Kansas, 2022.
- 50 White J. K., Shea D. M. *The Evolution of Political Parties. New Party Politics: From Jefferson and Hamilton to the Information Age*. New York : Bedford/St. Martin's, 2000. Ch. 4. P. 71–93.

АНОТАЦІЯ

Денисов Д. І. Еволюція партійної системи США (бакалаврська робота). Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2025. 51 с. (рукопис).

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню історичної еволюції партійної системи Сполучених Штатів Америки, з акцентом на формуванні та стійкості двопартійної моделі, а також сучасним викликам та перспективам інституціоналізації третьої партії. У роботі проаналізовано ключові етапи трансформації американського партійного ландшафту, розглянуто правові, електоральні та культурні чинники, що підтримують домінування двох партій. Особливу увагу приділено діяльності Лібертаріанської партії та Партії Зелених, а також оцінці перспектив їхнього представництва в Конгресі США.

Ключові слова: партійна система, США, двопартійність, треті партії, виборча система, Конгрес, політична культура.

ANNOTATION

Denysov D. I. The Evolution of the U.S. Party System (Bachelor's Thesis). Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2025. 51 p. (manuscript).

This bachelor's thesis is devoted to the study of the historical evolution of the United States party system, with a focus on the development and resilience of the two-party model, as well as the contemporary challenges and prospects for the institutionalization of a third party. The research analyzes the major stages in the transformation of the American party landscape, examining the legal, electoral, and cultural factors that sustain the dominance of two parties. Special attention is given to the Libertarian Party and the Green Party, along with an assessment of their chances for gaining representation in the U.S. Congress.

Keywords: party system, United States, two-party system, third parties, electoral system, Congress, political culture.

ВІДГУК
на кваліфікаційну роботу бакалавра 4-го курсу групи ОП-42 денної форми
навчання спеціальності 052 «Політологія» освітньо-професійної програми
«Політичні технології та аналіз політики» філософського факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Денисова Дениса Ігоровича
на тему: «Еволюція партійної системи США»

Кваліфікаційна робота Денисова Дениса Ігоровича присвячена дослідженню однієї з найбільш складних та багатограних тем сучасної політичної науки – еволюції партійної системи Сполучених Штатів Америки. Обрана тема є надзвичайно актуальною, оскільки американська модель двопартійності становить предмет постійних наукових дискусій та практичних політичних дебатів, особливо в контексті зростаючої поляризації американського суспільства та періодичних спроб альтернативних політичних сил знайти своє місце в політичній системі.

Структура роботи продумана та логічно вибудована. Загальний обсяг дослідження становить 59 сторінок, включаючи 51 сторінку основного тексту, що цілком відповідає встановленим вимогам. Список використаних джерел налічує 50 найменувань, що свідчить про серйозну роботу автора з науковою літературою.

Перший розділ роботи «Історична еволюція партійної системи США та домінування двох партій» демонструє ґрунтовний підхід автора до аналізу історичного розвитку американської партійної системи. У підрозділі, присвяченому історичним витокам та становленню партійної системи, Денисов Д.І. майстерно простежує еволюцію від перших партійних протистоянь між федералістами та демократами-республіканцями через усі шість партійних систем до сучасної епохи вираженої поляризації. Автор переконливо показує, як кожна партійна епоха відображала специфічні соціально-економічні та культурні

виклики свого часу, від Громадянської війни до Нового курсу та сучасних трансформацій.

Особливо вдалим є підрозділ, присвячений механізмам та чинникам закріплення двопартійної моделі. Тут автор демонструє глибоке розуміння складної взаємодії правових, електоральних та культурних факторів, що створюють майже непереборні бар'єри для третіх партій. Аналіз таких аспектів, як закони про доступ до бюлетенів, системи фінансування кампаній, принцип «переможець отримує все» та роль Колегії виборщиків, свідчить про високий рівень теоретичної підготовки студента.

Другий розділ «Сучасні виклики двопартійності: можливості та перспективи третьої партії в Конгресі США» вирізняється практичним підходом до аналізу сучасного стану проблеми. Підрозділ, присвячений аналізу спроб прориву третіх партій, містить детальне дослідження конкретних кейсів, зокрема діяльності Лібертаріанської партії та Партії Зелених. Автор не обмежується лише описом історичних фактів, а намагається виявити закономірності та причини як успіхів, так і невдач альтернативних політичних сил.

Найбільш оригінальною частиною роботи є підрозділ, присвячений перешкодам та перспективам інституціоналізації третьої партії саме в парламентському вимірі. Тут Денисов Д.І. виходить за межі традиційного фокуса на президентських кампаніях та зосереджується на можливостях третіх партій у Конгресі, що є менш дослідженим, але не менш важливим аспектом американської політики. Аналіз впливу виборчої системи, політичної культури та сучасних технологій на перспективи третіх партій свідчить про здатність автора до критичного мислення та оригінальних узагальнень.

Методологічна база дослідження є достатньо міцною. Автор вдало поєднує історичний метод для простеження еволюції партійної системи з системним підходом для аналізу взаємодії різних елементів американської

політичної системи. Використання інституційного аналізу дозволило виявити вплив формальних правил на функціонування партій, а порівняльний метод сприяв кращому розумінню специфіки різних етапів розвитку та стратегій різних партій.

Теоретична база роботи заслуговує на особливу увагу. Автор спирається на праці провідних дослідників американської політики, включаючи класичні роботи Моріса Дюверже, Стівена Розенстоуна, Роя Бера та Едварда Лазаруса, Джона Уайта та Метью Кербела. Така широка наукова база дозволила створити комплексну картину проблеми та уникнути односторонніх оцінок.

Стиль викладу є академічним, але водночас доступним. Автор демонструє володіння науковою термінологією та вміння ясно формулювати складні концепції. Логіка викладу матеріалу є послідовною: від історичних витоків через механізми закріплення двопартійності до сучасних викликів та перспектив.

Серед основних наукових результатів роботи слід виділити комплексну періодизацію розвитку американської партійної системи, яка не просто відтворює загальновідомі факти, а пропонує власне бачення причинно-наслідкових зв'язків між різними етапами еволюції. Автор переконливо демонструє, як кожна партійна система формувалася у відповідь на конкретні соціально-економічні виклики, від аграрно-промислового протистояння початку XIX століття до сучасних культурних та ідеологічних розколів.

Особливо цінним є авторський аналіз взаємодії різних механізмів самозбереження двопартійної системи. Денисов Д.І. не обмежується простим переліком бар'єрів для третіх партій, а показує, як правові, електоральні та культурні чинники взаємно підсилюють один одного, створюючи синергетичний ефект, який робить систему надзвичайно стійкою. Зокрема, автор вдало демонструє, як система «переможець отримує все» не просто технічно

ускладнює успіх третіх партій, а формує у виборців психологію «втраченого голосу», що додатково зміцнює двопартійність на культурному рівні.

Значущим досягненням роботи є детальний аналіз стратегій адаптації та виживання третіх партій в умовах системних обмежень. Автор виявляє декілька моделей поведінки альтернативних політичних сил: від радикального протистояння системі до поступової інтеграції через кооптацію ідей основними партіями. Особливо вдалим є аналіз того, як Лібертаріанська партія та Партія Зелених розробили різні стратегії для максимізації свого впливу в умовах структурних обмежень.

Автор досягає важливого методологічного результату, успішно поєднуючи макро- та мікрорівні аналізу. На макрорівні він розглядає загальні тенденції розвитку партійної системи та інституційні чинники, що її формують, а на мікрорівні аналізує конкретні електоральні стратегії, організаційні проблеми партій та індивідуальні кейси політиків. Таке поєднання дозволяє створити багатовимірну картину функціонування американської партійної системи.

Оригінальним внеском роботи є спроба прогнозування перспектив інституціоналізації третьої партії саме в парламентському контексті. Більшість досліджень зосереджується на президентських кампаніях, тоді як Денисов Д.І. аналізує специфічні можливості та обмеження для третіх партій у Конгресі. Автор виявляє, що локальний характер конгресивських виборів може створювати «ніші» для альтернативних кандидатів, особливо в умовах зростаючого незадоволення традиційними партіями.

Практичне значення роботи полягає в тому, що автор не обмежується теоретичним аналізом, а намагається виявити реальні можливості для політичних змін. Зокрема, дослідження показує, як сучасні технології, особливо соціальні мережі та краудфандинг, можуть частково компенсувати традиційні недоліки третіх партій у доступі до ресурсів та медіа. Водночас автор

реалістично оцінює межі таких можливостей, показуючи, що технологічні інновації самі по собі не можуть подолати фундаментальні інституційні бар'єри.

Автор показав здатність до критичного аналізу наукової літератури, вміння систематизувати та узагальнювати великі обсяги інформації, а також навички формулювання обґрунтованих висновків. Особливо варто відзначити здатність студента поєднувати історичну ретроспективу з сучасним аналізом, що є ознакою зрілого наукового мислення. Робота демонструє, що автор не просто засвоїв існуючі знання, а здатний до самостійного наукового пошуку та формулювання власних гіпотез.

Кваліфікаційна робота Денисова Дениса Ігоровича «Еволюція партійної системи США» є завершеним науковим дослідженням, що відповідає вимогам, які висуваються до бакалаврських робіт з політології. Робота свідчить про достатній рівень теоретичної підготовки автора, його здатність до самостійного наукового пошуку та аналітичного мислення. Дослідження має практичне значення для розуміння сучасних тенденцій американської політики та може бути корисним для подальших наукових розвідок у галузі порівняльної політології.

На мою думку, кваліфікаційна робота магістра «Еволюція партійної системи США» заслуговує на позитивну оцінку, а її автор, Денисов Денис Ігорович, гідний для присвоєння кваліфікації бакалавра зі спеціальності 052 «Політологія».

Керівник кваліфікаційної роботи,
завідувач кафедри політології
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна,
доктор політичних наук, професор
Олександр Фісун

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу бакалавра
4-го курсу групи ОП-42 денної форми навчання
спеціальності 052 «Політологія» освітньо-професійної програми
«Політичні технології та аналіз політики» філософського факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Денисова Дениса Ігоровича
на тему «Еволюція партійної системи США»

Кваліфікаційна робота Дениса Ігоровича Денисова є актуальним і ґрунтовним дослідженням еволюції партійної системи Сполучених Штатів Америки. У сучасних умовах постійного оновлення політичних структур та пошуків альтернативних моделей представництва тема двопартійності в США набуває особливої ваги. Студент переконливо доводить, що нинішній стан політичної системи США — це не лише результат історичного розвитку, а й продукт специфічних інституційних, електоральних, правових та культурних чинників, які консервують її.

У першому розділі кваліфікаційної роботи автор послідовно розглядає формування й трансформацію американської партійної системи від перших партійних епох до сучасності, демонструючи високий рівень історичної обізнаності та здатність критично аналізувати процеси еволюції. Особливо слід відзначити глибину аналізу причин домінування двох провідних партій, що супроводжується зверненням до праць Моріса Дюверже, Джона Вайта, Метью Кербела та інших науковців. Увагу приділено не лише хронологічній послідовності, а й якісній зміні виборчих коаліцій, впливу політичної культури, геррімендерингу та інших чинників, що укріплюють двопартійну модель.

Другий розділ зосереджений на викликах сучасному партійному ландшафту США. Автор аналізує приклади прориву третіх партій та незалежних кандидатів (зокрема Лібертаріанської партії, Партії Зелених), що свідчить про обізнаність у прикладному вимірі досліджуваної теми. Окрема увага приділяється перешкодам для інституціоналізації третьої партії, серед яких — виборча система, медійні бар'єри, фінансування, правові обмеження. Важливо, що студент не лише перелічує ці фактори, а й робить обґрунтовані висновки щодо перспектив зміни усталеної політичної конфігурації в США.

Робота демонструє вміння студента здійснювати системний, порівняльний та інституційний аналіз, логічно структурувати матеріал, застосовувати теоретичні моделі на практиці. Автор уміло поєднує історичний аналіз із сучасними тенденціями, звертаючись як до класичних, так і до найновіших джерел (список використаних джерел налічує 50 найменувань).

Водночас слід відзначити деякі аспекти, які могли б посилити роботу. Більша кількість статистичних даних та конкретних електоральних результатів могла б підкріпити теоретичні положення емпіричними доказами. Коротке порівняння з партійними системами інших розвинених демократій допомогло б краще висвітлити унікальність американського досвіду. Також більш детальний аналіз впливу цифрових технологій та соціальних мереж на сучасні можливості третіх партій міг би посилити актуальність дослідження.

Незважаючи на ці зауваження, робота Денисова Д.І. демонструє високий рівень науковості та самостійності дослідження і містить низку важливих результатів та досягнень.

Кваліфікаційна робота є комплексним самостійним дослідженням, яке відповідає усім формальним та змістовним вимогам до бакалаврських кваліфікаційних робіт. Автор продемонстрував належний рівень фахової підготовки, аналітичного мислення, вміння формулювати аргументи та узагальнення.

Кваліфікаційна робота бакалавра «Еволюція партійної системи США» заслуговує на позитивну оцінку, а її автор — Денисов Денис Ігорович — гідний присвоєння кваліфікації бакалавра зі спеціальності 052 «Політологія» (ОПП «Політичні технології та аналіз політики»).

Кандидат політичних наук,
Доцент кафедри психології, політології
та соціокультурних технологій
Сумського державного університету

Микола НАЗАРОВ

Науковий дослідник
Міжнародного центру оборони та безпеки (Естонія)